

MUSTJALA VALLA
KÜLADE
ÜLDPLANEERINGU
KESKKONNAMÕJU
STRATEEGILISE
HINDAMISE
ARUANNE

EESSÕNA

Üldplaneering on strateegiline arengudokument. Üldplaneeringu keskkonnamõju hindamine algatati Mustjala Vallavolikogu otsusega nr 61 20. detsemberil 2007.a. Planeeringulahendusi toetavad keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes toodud seisukohad.

Planeeringu koostas ja planeeringulahenduste keskkonnamõju hindas ERKAS Pärnu Instituut OÜ. Planeerimist juhtis ja keskkonnamõju hindas projektijuht Valdeko Palginõmm, (litsents KMH 005).

Üldplaneeringust huvitatute hulka kuuluvad nii riigiasutused (Keskkonnaamet, Saaremaa Maavalitsus), Mustjala valla elanikud kui ka naabervaldade vallavalitsused ning Saaremaa äriühingud.

SISUKORD

<u>EESSÕNA.....</u>	<u>2</u>
<u>SISUKORD.....</u>	<u>3</u>
<u>1 KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE EESMÄRK JA SISU.....</u>	<u>5</u>
1.1 LÄHTEKOHT HINDAMISEKS.....	5
1.2 ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMISE JA KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ALUS	5
1.2.1 Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk ja sisu.....	6
1.3 HINDAMISE METOODIKAST.....	6
<u>2 OLULISIM TAUSTAMATERJAL.....</u>	<u>9</u>
2.1 SAARE MAAKONNAPLANEERING	9
2.2 SAARE MAAKONNA TEEMAPLANEERING ASUSTUST JA MAAKASUTUST SUUNAVAD KESKKONNATINGIMUSED	9
2.3 SAARE MAAKONNA TEEMAPLANEERING MAAKONNA SOTSIAALNE INFRASTRUKTUUR.....	10
2.4 LÄÄNESAARTE ALAMVESIKONNA VEEMAJANDUSKAVA.....	11
2.5 MUSTJALA VALLA ARENGUKAVA 2009-2015	11
2.6 MUSTJALA VALLA NINASE POOLSAARE ÜLDPLANEERING	12
<u>3 ÜLDPLANEERINGU SEOTUS STRATEEGILISTE PLANEERIMISDOKUMENTIDE KESKKONNA-ASPEKTIDEGA.....</u>	<u>13</u>
3.1 EUROOPA LIIDU PLANEERINGU DOKUMENDID	13
3.2 NATURA 2000 VÕRGUSTIK	14
3.3 EESTI TASAND	14
3.3.1 Üleriigiline planeering Eesti 2010.....	14
3.3.2 Eesti keskkonnastrateegia	15
3.3.3 Eesti regionaalarengu strateegia 2005-2015.....	15
3.3.4 Eesti Natura 2000.....	16
<u>4 MÕJUTATAVA KESKKONNA LÜHIKIRJELDUS.....</u>	<u>17</u>
4.1 MUSTJALA VALLA LOODUSKESKKOND.....	17
4.1.1 Kohaliku looduskeskkonna seisundi mõjutamisest	21
4.2 SOTSIAAL-MAJANDUSLIK KESKKOND.....	22
4.3 KULTUUR-AJALOOLINE KESKKOND.....	23
<u>5 ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMIST MÕJUTAVAD ARENGUSTSENAARIUMID.....</u>	<u>25</u>
5.1 ALTERNATIIVI VALIKUST.....	25
5.2 ARENG ÜLDPLANEERINGU PUUDUMISEL JA SELLE PROGNOOSITAV MÖJU.....	26
5.3 KESKKONNAMÕJU ÜLDINE KVALIFITSEERIMINE	26
<u>6 HINNANG ÜLDPLANEERINGULAHENDUSTE KESKKONNAMÕJULE</u>	<u>28</u>
6.1 PLANEERINGULAHENDUSTE KAALUTLEMINE.....	29
6.2 PLANEERINGU LAHENDUSTE MÖJU.....	30
6.2.1 Mõju põhjaveele, pinnaveele	31
6.2.2 Mõju õhukvaliteedile ja müra	31

6.2.3 Mõju elustikule (loomastik, taimkate jne).....	32
6.2.4 Maastiku ilme muutused.....	32
6.2.5 Mõju inimese tervisele, heaolule ja varale.....	33
6.3 PLANEERINGU LAHENDUSTE MÕJU HINNANG.....	34
7 MEETMED ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA KESKKONNAMÕJU LEEVENDAMISEKS.....	38
8 RASKUSED-TAKISTUSED KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ARUANDE KOOSTAMISEL.....	39
9 ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA OLULISE KESKKONNAMÕJU SEIREKS KAVANDATAVAD MEETMED	40
10 KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE KORRALDAMINE	41
11 KOKKUVÕTE.....	43
11.1 EKSPERTIDE SEISUKOHT	44
KASUTATUD MATERJALID	46
LISAD.....	48

LISAD

Lisa A. KSH aruande avalikustamise materjalid

Lisa B. Heakskiidetud KSH programm

1 KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE EESMÄRK JA SISU

Mustjala valla ruumilis-territoriaalseks arenguks koostatavate üldplaneeringulahenduste keskkonnamõju strateegiline hindamine toetub planeeringuhierarhias kõrgema tasandi – Saare maakonnaplaneeringule ja *Mustjala valla arengukavale aastateks 2009-2015* (2009) ning võtab arvesse olemasoleva Mustjala valla Ninase poolsaare osäldplaneeringu (2004) üldsuunad.

1.1 Lähtekoht hindamiseks

Valla areng ja ehitustegevuse hoogustumine sõltub suuresti riigi üldisest majanduskasvust, mis on olnud kiire.

Eeldatakse, et koostatava üldplaneeringu lahendused aitavad kaasa valla tasakaalustatud ja kavakohasele arengule ning, et planeeringulahenduste keskkonnamõju strateegiline hindamine näitab seda, et koostatud planeeringulahendused toetavad valla ruumilist arengut.

Üldplaneeringu koostamine peab tagama maakasutuse ja valla arengustrateegia vastavuse ümbritseva looduskeskkonna tingimustele ning keskkonna säästva kasutamise ja majandushuvide tasakaalustamise.

1.2 Üldplaneeringu koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise alus

Üldplaneeringu aluseks on *planeerimisseadus*, mille § 8 lõige 3 ütleb, et üldplaneeringuga toimub:

- valla ruumilise arengu põhimõtete kujundamine;
- kavandatava ruumilise arenguga kaasnedavate võivate majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude ning looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine ning selle alusel säästva ja tasakaalustatud ruumilise arengu tingimuste seadmine;
- maa- ja veealadele üldiste kasutamise- ja ehitustingimuste määramine;
- detailplaneeringu koostamise kohustusega alade ja juhtude määramine väljaspool linnu ja aleveid;
- maareformi seaduse tähenduses tiheasustusega alade määramine;
- miljööväärtuslike hoonestusalade, väärtuslike põllumaade, parkide, haljasalade, maastike, maastiku üksikelementide ja looduskoosluste määramine ning nende kaitse- ja kasutamistingimuste seadmine;
- roheline võrgustiku toimimist tagavate tingimuste seadmine;
- teede ja tänavate, raudteede, sadamate ja lennuväljade asukoha ning liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine;
- vajaduse korral eraõigusliku isiku maal asuva tee avalikult kasutatavaks teeks määramine teeseaduses sätestatud korras;
- põhiliste tehnovõrkude trasside ja tehnorajatiste ning olemasolevate maaparandussüsteemide toimimist tagavate meetmete määramine;

- puhke- ja virgestusalade määramine;
- ranna ja kalda piiranguvööndi ning ehituskeeluvööndi täpsustamine looduskaitseaduses sätestatud korras;
- vajaduse korral ettepanekute tegemine kaitse alla võetud maa-alade ja üksikobjektide kaitsereežiimi täpsustamiseks, muutmiseks või lõpetamiseks;
- vajaduse korral ettepanekute tegemine maa-alade ja üksikobjektide kaitse alla võtmiseks;
- üldiste riigikaitsealade vajaduste arvestamine ja vajaduse korral riigikaitsealade otstarbega maa-alade määramine ning maakonnaplaneeringus määratud riigikaitsealade otstarbega maa-alade piiride täpsustamine;
- muude seadustest ja teistest õigusaktidest tulenevate maakasutus- ja ehitustingimuste kajastamine planeeringus..

Keskkonnamõju strateegilise hindamise õiguslikuks aluseks on *Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus* (edaspidi KMHJS). Hindamise praktiline korraldamine peab järgima seaduse § 32. Mõju strateegiline hindamine on etteantud tegevuste jada alates hindamise vajaduse tuvastamisest ja algatamisest kuni strateegilise planeerimisdokumendi (konkreetsel juhul omavalitsuse üldplaneeringu) kehtestamise otsuse avalikustamiseni.

1.2.1 Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk ja sisu

Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärgid on:

- rakendada keskkonnaalast kaalutlemist üldplaneeringu koostamisel;
- tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse;
- edendada säästvat arengut valla maakasutuses ja ehitustegevuses.

Hindamise eesmärgid üldplaneeringu juures on:

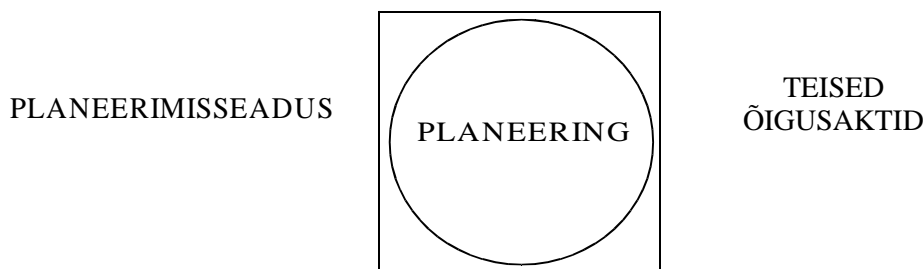
- saavutada üldplaneeringu lahenduste kooskõla kohalike keskkonnavõimalustega;
- aidata kaasa valla elanikkonna hoiakute kujunemisele omavalitsuse arengu väljavaadete osas;
- olla volikogule abivahendiks nii üldplaneeringu kui ka detailplaneeringute kehtestamisel.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande sisu kujundamise aluseks on KMHJS § 33 ja § 40. Antud juhul on strateegiliseks planeerimisdokumendiks üldplaneering. Vastavalt seadusest tulenevale on mõju hindamise vajalikkuse üle otsustamisel vaja lähtuda strateegilise planeerimisdokumendi iseloomust ja sisust. See on asjakohane suunis eksperdile – ta võimaldab eksperdil pühenduda planeeringulahendustega seotud oluliste mõjude käsitlemisele ja koostada ratsionaalne hindamise aruanne.

1.3 Hindamise metoodikast

Laias mõistes saab üldplaneeringut, kui tulevikku suunatud strateegilisi valikuid väljendavat dokumenti, käsitleda planeerimisettepanekute, seatavate arengutingimuste ja nende kaalutlustulemuste paketina. Üldplaneering kui

KÕRGEMAL SEISVAD PLANEERINGUD, RIIKLIKUD ARENGUKAVAD JA STRATEEGIAD

VALLA ARENGUKAVA JA TEISED STRATEEGILISED ARENGUDOKUMENDID

kokkulepete põhine dokument on tulevaste arendusvõimaluste ulatuse ja paiknemise ning tingimuste aluseks.

Paraku pole planeeringu koostamisel loomevabadus piiramatu ega absoluutne. Seda piirab piltlikult ruut, mille küljed on asjaolud, millega tuleb arvestada. Planeerimise tulemusena valmivad planeeringulahendused, mis tekivad planeerimisettepanekutest, avalikkuse ja isikute huvidest ning soovidest. Kujundlikult väljendatuna oleks loodud lahenduste hulk ring ruudu sees. Keskkonnakaalutlustega arvestav planeering oleks selline, kus soovide-huvide ring arvestades keskkonnataluvust ei murra ruudust läbi ja puutub kokku ruudu külgedega.

Mõju hindamisel keskkonnale kulgeb kaks rööpset tegevust – planeeringulahenduste nn otsene hindamine ja hindamist saatvad korralduslikud, formaalsed protseduurid: teadete koostamine ja avaldamine, dokumentide avalikustamine, avalikud arutelud. Hindamine on planeeringulahenduste olulise mõju ja vajadusel ka lahenduste alternatiivis esineva mõju käsitlemine. (Pöder, 2005).

Metoodilised võtted mõju hindamisel oleksid alljärgmised:

- planeeringulahendused on ennekõike, kas võimalused või piirangud, mitte aga tegevused, millel on mingi mõju, alles peale planeeringu kehtestamist muutuvad lahendused õigustatud ja ootuspärasteks tegevusteks;
- hindamisel tuleb tegeleda selliste lahendustega, mis avavad võimaluse olulise mõjuga tegevusteks¹,
- mõju keskkonnale on strateegilisel hindamisel oluline kui ta ületab planeeringupiirkonna keskkonnataluvuse, kas ammutades ülemääraselt ressursse või põhjustades piirkonna looduses pöördumatuid muutusi, mis seab ohtu sootsiumi elu-olu, ajalooja kultuuripärandi ning arenguväljavaated;

¹Tõlge Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv 2001/42/EÜ, 27.06.2001 teatavate kavade ja programme keskkonnamõju hindamise kohta artikkel 14-le. (*Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on environment*) - identifying, describing and evaluating the *likely significant environmental effects* of implementing the plan or programme. Rõhuasetus on mõistel **oluline**.

- keskkonna mõiste on lai – ta haarab lisaks looduskeskkonnale endasse nii sotsiaalmajandusliku-kui ka ajaloolis-kultuurilist keskkonna (kultuuri-, ajaloopärand, elamistavad, traditsioonid);
- tegevuste eeldatavat olulist mõju hinnatakse selle info baasilt mis on avalikult kättesaadav ja strateegilise planeerimisdokumendi olemust arvestav²;
- kuna iga tegevus toimub ajas ja ruumis, avaldub planeeringulahenduse keskkonnamõju alles siis kui alustatakse lahenduse realiseerimisega – planeeringu elluviimisega;
- keskkonnamõju hindamise aruanne pole juriidilise jõuga dokument, aruandes loetletud tingimused-meetmed negatiivse keskkonnamõju (kui neid on) leevendamiseks, viib planeeringusse sisse planeerija koos kohaliku omavalitsusega kui planeeringu kehtestajaga.

Hindamine algab keskkonna (tema laias mõistes) kirjeldamisega. Metoodiliselt siirdub hindamisprotsess seejärel planeeringulahendustega avatavate arendustegevuste keskkonnamõju prognoosimisele.

- iseloomustatakse valla keskkonnaseisundit (sh ressurside saadavust);
- üldplaneeringu lahenduste olulist keskkonnamõju;
- meetmeid üldplaneeringuga tekkiva olulise keskkonnamõju leevendamiseks;
- olulise keskkonnamõjuga tegevuste seireks kavandatavad meetmeid.

Üldplaneeringute koostamisel saab hindamine kulgeda planeerija ja keskkonnaeksperti koostöös. Käesoleval hindamisel on seda rakendatud. Üldjuhul koostab planeerija lahendusi valla seisukohti/soove arvestades. Keskkonnaekspert analüüsib lahendusi püüdes prognoosida lahenduste olulist keskkonnamõju. Selle leidmisel, juhtima planeerija tähelepanu või otsima koos planeerijaga paremat keskkonnasõbralikumat lahendust või pakkuma omapoolseid lahendusi olulise mõju leevendamiseks.

Metoodika sisaldab järgmisi töövõtteid:

- alusmaterjalide kokkukoondamine;
- materjalides sisalduva teabe analüüs,
- üldplaneeringu ja KSH aruande koostajate töökoosolekud;
- planeeringumaterjalide ja -lahenduste analüüs ja planeeringukaardi korrigeerimine;
- olulise keskkonnamõjuga planeeringulahendustele leevendusmeetmete andmine.

²Ootuspärane ja normaalne on olukord, et vastavalt planeeringu positsioonile planeeringuhierarhias, saadab planeeringut tema positsioonile vastav keskkonnamõju strateegiline hindamine.

2 OLULISIM TAUSTAMATERJAL

Lisaks *Mustjala valla arengukavale aastateks 2009-2015* (2009) on keskkonnamõju strateegilise hindamise taustamaterjalina käsitletavad ka Saare maakonnaplaneering (1998), teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* (2008), *Maakonna sotsiaalne infrastruktuur*³ (2008) mida koostatakse

2.1 Saare maakonnaplaneering

Saare maakonnaplaneeringus kajastuvad maakonna ruumilise arendamise lahendused mõjutavad Mustjala valla üldplaneeringu lahendusi. Teisalt ei saa etteulatavalt öelda, et valla üldplaneeringulahendused ei too kaasa vajadust täiendada maakonnaplaneeringut.

Vastavalt maakonnaplaneeringule⁴ on Saare maakonna peamine rikkus suhteliselt puhas, omanäoline ja mitmekesine saareline looduskeskkond. Looduskeskkonna kvaliteedi tagamise kõrval on oluline ka väärtuslike kultuurmaastike ja loodusliku mitmekesisuse säilitamine. Peamine majandusharu on turism, mille toetamiseks oleks vaja arhitektuuri-, ajaloo- ning arheoloogiamälestiste restaureerimist ja hooldust. Maakonna arengule on olulised inimesed, mistõttu soovitakse hoida turvalist ja inimsõbralikku elukeskkonda. Heade elutingimuste kõrval peab olema tagatud ka kvaliteetsete teenuste kättesaadavus.

Saare Maakond on tulevikus:

- Puhta elukeskkonnaga, omanäoline ja mitmekesise loodusega saareline piirkond;
- Töötamiseks ja puhkamiseks turvaline ning inimsõbralik elupaik;
- Majanduslikult edukas ja stabiilselt arenev piirkond Läänemere regioonis.

Maakonnaplaneeringu põhiliste strateegiliste tegevussuundadena on toodud:

- Loodusesõbraliku ja säästva arengu printsiipidest lähtuva turismimajanduse arendamine kombinatsioonis transiiditurismi teenuste osutamiseiga;
- Kohalikul toorainel põhineva toiduainete tootmistsükli väljaarendamine süsteemis: tootja-töötaja-turustaja-tarbija;
- Infotehnoloogial põhineva ökoloogiliselt puhta allhanketööstuse kujundamine.

2.2 Saare maakonna teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*

Teemaplaneeringuga *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*⁵ on määratletud väärtuslikud kultuurmaastikud ja põllud, roheline võrgustik ning tulenevalt nende säilitamise vajadusest seatud tingimused asustuse ja maakasutuse suunamiseks. Arvestades maakonna saarelisust on maakonna

³ Algatatud Vabariigi Valitsuse korraldusega 31.01.2005 nr 48)

⁴ Kehtestatud Saare maavanema 27.05.1999.a. korraldusega nr 873

⁵ kehtestatud Saare maavanema 28.04.2008.a. korraldusega nr 474

teemaplaneeringus eraldi käsitletud rannaala, mis kujutab endast nii maastikulist väärtust, olulist roheline võrgustiku koridori kui ka avaliku huvi objekti. Samuti on teemaplaneeringus määratud maakonna puhkealad.

Väärtusliku maastikuna on käesolevas planeeringus määratletud alad, millel on ümbritsevast suurem kultuurilis-ajalooline, esteetiline, looduslik, identiteedi- või puhkeväärtus. Teemaplaneeringuga on seatud väärtuslikele maastikele üldised maakasutustingimused ja vastavalt maastikutüübile (kultuurilis-ajaloolise ja esteetiliseväärtusega maastikele) täiendavad tingimused.

Kõige esinduslikumaks, potentsiaalse riikliku tähtsusega maastikuks Mustjala vallas on Panga maastik, kus väärtuse annavad Lääne-Eesti paekalda kõrgeima osa, Panga panga ning sealsete taimekoosluste kaitseks on moodustatud Panga maastikukaitseala, Küdema lahe rand, kaunis kliburand Pangalt Liiva neemeni ja Liiva pank, hästi säilinud struktuuriga Panga rannaküla. Määratud on väärtuse püsimiseks vajalikud tegevused. Panga küla määratlemine miljööväärtuslikuna ning väärtusi säilitavate ehitus- ja kaitsetingimuste seadmine. Võrgu-, paadi- ja kalasoolamiskuuride (osaliseks) taastamiseks võimaluse leidmine, loopealsete järjepidev hooldus ning Panga panga külastatavuse reguleerimine.

Teemaplaneeringus käsitletav roheline võrgustik täiendab olemasolevat kaitsealade võrgustikku ühendades need olemasolevate looduslike aladega ühtseks süsteemiks. Lisaks kujundab võrgustik looduslike alasid nii ökoloogilisest, loodus- ja keskkonnakaitselisest kui ka sotsiaalsest aspektist, toodab bioloogilist mitmekesisust ja tagab stabiilse keskkonnaseisundi. Rohelise võrgustiku kui terviku ülesandeks on inimtekkeliste mõjude pehmendamine ja korvamine. Ökoviõrgustikus toimub koosluste areng looduslikkuse suunas, see toodab bioloogilist mitmekesisust. Kogu roheline võrgustiku toimimine hoiab alal inimesele elutähtsaid keskkonda kujundavaid protsesse

Rohelise võrgustiku toimimise kõige olulisem meede on võrgustiku terviklikkuse/sidususe tagamine. Selleks on roheline võrgustiku aladel kehtestatud teemaplaneeringuga maakasutust ja ehitamist reguleerivad tingimused.

Teemaplaneeringu elluviimine toimub peamiselt läbi üldplaneeringute ja üldplaneeringute alusel koostatud detailplaneeringute. Kui omavalitsusel puudub kehtestatud üldplaneering, tuleb arendustegevusel, mis jääb roheline võrgustiku alale, väärtuslikule maastikule, väärtuslikule põllumaale, puhkealale ja/või rannaalale, lähtuda käesolevast teemaplaneeringust.

2.3 Saare maakonna teemaplaneering *Maakonna sotsiaalne infrastruktuur*

Teemaplaneering lähtub üleriigilise planeeringuga *Eesti 2010* seatud eesmärkidest ja täpsustab kehtivat maakonnaplaneeringut. Planeeringu konkreetne eesmärk on anda soovitusi kohalikele omavalitsustele teenuste kättesaadavuse tagamiseks kantides. Planeering on analüütiliseks toeks kohalike omavalitsuste planeeringute ja arengudokumentide koostamisel ning tegevuste kavandamisel.

2.4 Läänesaarte alamvesikonna veemajanduskava

Läänesaarte alamavesikonna veemajanduskava⁶ sisaldab ülevaate inimtegevuse mõjust veele, hinnangu veekogude seisundile, majandusanalüüsi, vee majandamise eesmärgid ja meetmekava eesmärkide elluviimiseks.

Euroopa Liidu Veepoliitika Raamdirektiivist tulenev vesikonnapõhine veemajandussüsteem seab üldeesmärgiks veekogude kaitse arvestades vee-kogu terviklikkust ja kõiki veekogu mõjutavaid tegureid. Elanikkond vajab eelkõige puhast joogivett. Seejärel on olulised: vee-elustiku kaitse, veekogude kala- ja vähimajanduslikud kasutamisevõimalused, aktiivse puhkuse võimalused (ujumine, sportlik kalapüük), looduslähedase maastiku esteetilise väärtuse säilitamine. Tagada tuleb maastiku ja vee säästlik kasutamine.

Meetmekava koosneb põhimeetmetest ja lisameetmetest, kui minimaalsete keskkonnanõuete täitmisest ei piisa vee hea seisundi saavutamiseks ja kogu elanikkonnale ohutu keskkonna ja elustiku soodsa seisundi tagamiseks. Põhimeetmete hulka on lülitatud oluliste keskkonnohtlike objektide keskkonnanõuetele vastavusse viimine või likvideerimine. Meetmekava elluviimisel peab jälgima, et kaitsmata põhjaveega alasid, heas seisundis veekogusid ja olulisi veelustiku elu- ja sigimispaiku (sealhulgas rannikumerd) mõjutavad või ohustavad objektid saaks korrastatud esmajärjekorras.

2.5 Mustjala valla arengukava 2009-2015

Mustjala valla elanikud elavad ja ettevõtjad tegutsevad tasakaalustatud võimalustega loodud kvaliteetses elu- ja arengukeskkonnas. Mustjala vald on koht Eestis, mis pakub oma elanikele arenemisvõimelist, turvalist ja keskkonnasõbralikku elu-keskkonda - elukeskkonda, kus on hea elada, kus tahaks alati olla ning kuhu on kõik oodatud.

Mustjala valla arengukavaga aastateks 2009-2015⁷ on määratud valla strateegilised arengusuunad ja eesmärgid ja arendamise prioriteedid ning esitatud tegevusplaan nende saavutamiseks.

Mustjala on turvalise elukeskkonna, vaatamisväärsuste rikkuse ja tugevate kultuuritraditsioonidega vald, kuhu noored soovivad peale õppimist tagasi pöörduda ning mujalt pärit inimesed elama asuda ja puhkama tulla.

Oma ülesehituselt on arengukava viieosaline: esimene osa selgitab arengukavas kasutatavaid põhimõisteid, teine osa annab lühiülevaate Mustjala vallast, kolmas osa visioneerib valla tulevikupildi aastaks 2015, neljas osa sisaldab valdkondlike arengueesmärgid ja nende saavutamiseks kavandatavaid tegevusi. Valla lähiaastate investeerimisprioriteedid on esitatud arengukava viiendas peatükis.

⁶ Kinnitatatud keskkonnaministri 27. detsembri 2006.a käskkirjaga nr 1398

⁷ Vastuvõetud Mustjala Vallavolikogu 20. märtsi 2009.a määrusega nr 8

Trateegilised arengusuunad on

- Soodsa elu- ja ettevõtlus-keskkonna loomine, tagamaks püsielanike jäämine, noorte tagasi tulemine ning uute elanike asumine Mustjala valda
- Loodus-keskkonna väärtustamine ja hoidmine
- Kohaliku kultuuripärandi ja –traditsioonide väärtustamine ja arendamine
- Külustus-, puhkamis- ja vaba aja võimaluste mitmekesistamine, looduslähedaste puhkevõimaluste loomine

Arengukava on aluseks vallaeelarve koostamisele, investeeringute kavandamisele ja nende jaoks rahaliste ning muude vahendite taotlemisele, laenude võtmisele, kapitalirendi kasutamisele ja võlakirjade emitteerimisele. Kõik seaduse alusel kohalikule omavalitsusele kohustuslikud valdkonnapõhised arengukavad, valla arengukava ning üldplaneering peavad olema omavahel seotud ning ei tohi olla vastuolus.

2.6 Mustjala valla Ninase poolsaare üldplaneering

Tegemist on 2004.a kehtestatud dokumendiga⁸. Nimetatud planeering on üks Eestis enam vastukaja leidnud planeering ja saanud ka kohtulahendi. Töös analüüsiti ja fikseeriti olemasoleva olukord ning võimalused puhkemjanduse arendamiseks, eramute ja suvilate ehitamiseks. Planeeringuga määrati sadama maa-ala, lautrikohad, elamumaad ja hoonestuspõhimõtted ning -tingimused, selgitati kehtivad maakasutuse piirangud ja tehti ettepanekud maade ratsionaalseks kasutamiseks. Üldplaneeringu ala määrati tervikuna detailplaneeringu kohustusega alaks.

Vastavalt Mustjala valla Külade üldplaneeringu algatamise otsusele⁹ jääb nimetatud planeering kehtima.

⁸ Mustjala Vallavolikogu 23. jaanuaril 2004.a. otsus nr 7

⁹ Mustjala Vallavolikogu 20. detsembril 2007.a.otsus nr 61

3 ÜLDPLANEERINGU SEOTUS STRATEEGILISTE PLANEERIMISDOKUMENTIDE KESKKONNA-ASPEKTIDEGA

Planeeringu koostamisel tuleb arvestada erineva taseme kõrgemalseisvate arengudokumentide arengueesmärkide ja -suundadega, et tagada planeerimise kooskõla erinevatel tasemetel ning varasemate kõrgemal tasemel kokku lepitud suundade ja huvide esindatus valla üldplaneeringus

3.1 Euroopa Liidu planeeringu dokumendid

Euroopa Konsultatiivne Foorum töötas 1999. a välja Euroopa Komisjoni määruse 97/150/EK järgimiseks juhendi nimega Euroopa Ruumilise Arengu Perspektiiv (*European Spatial Development Perspective, E.S.D.P.*).

Juhend kutsub riike koostöös töötama välja ruumilisi arengustrateegiad, kuid kohalikke olusid arvestavalt. Iga riik peab keskkonnakaitseliste meetmetega püüdma alla suruda trendi millega Euroopa territoorium „hakitakse ära“ planeeritavate transpordikoridoridega, tagama bioloogilise mitmekesisuse mitte ainult planeeringute „ökovõrgustiku“ abiga, vaid kogu territooriumi komplekse arendusega, pöörama tähelepanu majandusstruktuurilt (primaarsektori suur osakaal tööhõives) nõrkadele maapiirkondadele, tagama veeringluse säästva korraldamise, tegema jõupingutusi kliimamuutuse leevendamiseks nii kohaliku kui ka globaalsel tasandil jne.

Läänemere regiooni ruumilise arengu suunamiseks on loodud valituste vaheline multilateraalne kümne Balti mere ümbruse riigi koostööfoorum nimetusega *Visions and Strategies around the Baltic 2010. (VASAB 2010)*. Koostöö korraldamiseks on moodustatud vastav komitee (*Committee on Spatial Development of the Baltic Sea Region - CSD/BSR*), kelle ülesandeks on levitada planeerimiskogemusi, toetada vastava valdkonna ministreid, aidata kaasa projektide realiseerumisele ja koostööorganisaatsioonidega. Suundiandev tegevus toimub riikide planeerimist kureerivate ministrite regulaarsetel kohtumistel vastuvõetud deklaratsioonide kaudu.

Eelmine, viies ministrite kohtumine (Wismari deklaratsioon, 2001) andis tegevuskava (*VASAB 2010 Plus Spatial Development Action Programme*) läbi kuue käsitlusteema:

- Linnaregioonide koostöö säästva arengu küsimustes.
- Läänemereregiooni rahvusvahelise integratsiooni jaoks olulised strateegilised arengutsoonid.
- Üleeuroopalise integratsiooni jaoks olulised rahvusvahelised transpordikoridorid
- Maapiirkondade olustiku mitmekesistamine ja tugevdamine.
- Rahvusvaheliste rohevõrkude, sh kultuurmaastike arendamine.
- Rannikutsoonide ja saarte integreeritud arendamine.

VASAB 2010 ajaliselt viimaseks dokumendiks on kuues riikide planeerimist kureerivate ministrite kohtumise deklaratsioon nn Gdanski (2005) deklaratsioon. Dokument julgustab Läänemere riikide Nõukogu (Council) arvestama Euroopa

Liidu nn territoriaalse ühtlustumise poliitikaga (*EU Territorial Cohesion Policy*). Põhiesmärk on, et Läänemere riigid integreeruksid teiste Euroopa piirkondadega saavutamaks Euroopas nn territoriaalset ühtlustumist.

3.2 *Natura 2000* võrgustik

Natura 2000 on üle-euroopaline loodus- ja linnualade võrgustik kaitsmaks väärtuslikke ja ohustatud looma-, linnu- ja taimeliike ning nende elupaiku ja kasvukohti. Euroopa Liidu liikmesriike ühendava *Natura 2000* võrgustiku loomine rajaneb kahel Euroopa Komisjoni ja Nõukogu direktiivil – nn linnudirektiivil (direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta), mille eesmärk on kaitsta linde, ning nn loodusdirektiivil (direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta), mille ülesanne on kaitsta looma- ja taimeliike ning nende elupaiku ja kasvukohti.

Liikmesriik võib *Natura 2000* võrgustiku alade kaitse korraldamiseks valida endale sobivad meetmed: kas kaitsealade moodustamine, lepingute sõlmimine kaitseteenust pakkuva organisatsiooniga, planeeringutega kaitse ettepaneku tegemine. Oluline on just see, et valitud meede tagaks nende elupaigatüüpide ja liikide säilimise, mille kaitseks alad on valitud.

3.3 Eesti tasand

Suunaandjaks on säästava arengu riiklik strateegia *Säästev Eesti 21* (2003). Strateegias on neli arengueesmärki: Eesti kultuuriruumi säilimine, heaolu kasv riigis, ühiskonna sidususe suurenemine ja ökoloogilise tasakaalu hoidmine.

3.3.1 Üleriigiline planeering Eesti 2010

Teiseks oluliseks dokumendiks on üleriigiline planeering *Eesti 2010* (2000) ja tema tegevuskava.

Üleriigilises planeeringus *Eesti 2010* (2000) käsitletud ruumilise arengu üks peamisi komponente on Eesti asustussüsteemi- ja maastikumustri väärtuste säilitamine ja edasiarendamine. Dokumendi üldisteks sihiseadeteks on järgmised aspektid:

- inimese põhivajaduste rahuldamise ruumiline tagamine;
- Eesti asustussüsteemi- ja maastikustruktuuri väärtuste säilitamine ja edasiarendamine;
- asustuse ruumiline tasakaalustamine;
- Eesti ruumiline sidumine Euroopaga;
- looduskeskkonna hea seisundi säilitamine ja parandamine.

3.3.2 Eesti keskkonnastrateegia

Uus *Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 (2007)*¹⁰, annab hoiatussignaale keskkonnavaldkondade tuleviku suhtes. Osas II, *Peamised trendid* on näidatud väljavaateid loodusressursside, maastike ja bioloogilise mitmekesisuse, välisõhu kvaliteedi, tervise ja elukvaliteedi osas. Näiteks surve tulundusmetsade intensiivsemaks majandamiseks raskendab metsades bioloogilise mitmekesisuse säilitamist või Eesti ühiskond kaldub imporditud tarbimiskultuuri suunas, mis aitab kaasa võõrandumisele traditsioonilisest looduskeskkonna kasutamisest. Strateegia annab visiooni, et nii looduse kui ka inimese vajadusi arvestades on riigis hästi läbi planeeritud asustus, elukeskkonnas domineerib avar, ilus ja ülekorrastamata ruum, tehiskeskond ei domineeri looduskeskkonna üle. Eesti paistab riikide hulgas silma väikese energiatarbega toodanguühiku kohta.

Keskkonnategevuskava 2007-2013.a. näeb alategevuse 2.2. *Bioloogiline mitmekesisus* osas säilitada elujõuliste liikide populatsioonide tarbeks vajalikud elupaigad ja kooslused. Tegevuse mõõdikuks on, et kasvab ohustatud elupaigatüüpide (Euroopa Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta, lisa I) pindala osakaal riigi territooriumist ja, et I kategooria kaitsealuste loomaliikide populatsioonide hoidmisel jätkub stabiilsus. Tegevuse 2.1. *Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamine* osas soovitakse tõsta kaitsealade pindala tasemele – 1 500 000 ha.

3.3.3 Eesti regionaalarengu strateegia 2005-2015

Vaatamata üleriigilisele planeeringu ja arengustrateegia *Säästev Eesti 21*, põhimõtetele ja seatud eesmärkidele, mõjutab nende saavutamist riiklik regionaalpoliitika. Regionaalpoliitika eesmärk on tagada kõigi piirkondade jätkusuutlik areng. Lähteolukorra analüüs on näidanud, et olukord on halba ennustav.

Regionaalarengu tulevikusuundumised ütleb kokkuvõtvalt alljärgmist: ... võib prognoosida, et piirkonnad väljapool kasvuregioone¹¹ tühjenevad. Elanikkond vananeb ja koormus sotsiaalabile kasvab. Probleemsemate äärepiirkondade jaoks kujutavad tänased protsessid tõsist sotsiaalse kriisi ilmingut, mis võib nimetatud regionid viia olukorda, kus taandarengut pole võimalik tagasi pöörata.

Negatiivne on see asjaolu, et Mustjala vald ei asu Kuressaare linnaregioonis. See annab valla üldplaneeringule olulise tähenduse, et läbi oma üldplaneeringu kaasa rääkida kavandatavates maakondlikes regionaalpoliitilistes otsustustes.

¹⁰ Kättesaadav kodulehel <http://www.envir.ee/2959>

¹¹ Neid on kokku 12.

3.3.4 Eesti *Natura 2000*

Varasem *Eesti riiklik keskkonnategevuskava* nägi ette *Natura 2000* alade võrgustiku loomise riigis. Eesti riik esitas nimekirja Euroopa Komisjonile Eesti *Natura 2000* alade kohta peale liitumist Euroopa Liiduga¹²

Eesti *Natura 2000* võrgustikus on 66 linnuala kogupindalaga 1 236 808 ha ja 509 loodusala kogupindalaga 1 058 981 ha. Kuna loodusalad ja linnualad kattuvad kas osaliselt või täielikult on Eestis kokku 490 *Natura 2000* ala kogupindalaga 1 422 500 ha. (Keskkonnaülevaade 2005, 2006).

Eestis on *Natura*-võrgustikku haaratud eelkõige juba olemasolevad kaitsealad. Väljaspool kaitsealaid asuvad alad on hoiualad. Hoiualadel ei kehtestata rangeid piiranguid, küll aga peavad keskkonna- või muud luba nõudvad tegevused läbima eelnevalt keskkonnamõju hindamise. Hindamise käigus selgitatakse välja, ega plaanitav tegevus kahjusta neid elupaigatüüpe ja liikide elupaiku, mille kaitseks ala on valitud.

Mustjala valda jäävad Küdema, Paatsa, Kasemetsa, Järise, Koorunõmme ja Küdema lahe hoiuala

¹² Vabariigi Valitsuse 5.08.2004.a korraldus nr 615

4 MÕJUTATAVA KESKKONNA LÜHIKIRJELDUS

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt peab KSH aruanne sisaldama mõjutatava keskkonna kirjeldust strateegilise planeerimisdokumendi koostamise ajal.

Mõju hindamise kontekstis on mõiste *keskkond* käsitletav laias tähenduses. Mõistesse mahub nii valla territooriumil asuva looduse eripära ja ressursid, kui ka ühiskondlik-sotsiaalkultuuriline ja majanduslik tegevus ning olemine. Viimati nimetatud keskkonnakomponentide edukaks ja jätkusuutlikuks toimimiseks annab võimalused looduskeskkond ja tema hea seisund.

Kui planeeringulahendused suunavad omavalitsusüksuse arengu kohalike loodusressursside ja looduskeskkonna ülemäärasele tarbimisele, võib see pikas perspektiivis osutada omavalitsusele hukatuslikuks. Looduskeskkond oma võimalustega ja piirangutega seab igal juhul raamid planeeringuga avatavateks arendusteks.

4.1 Mustjala valla looduskeskkond

Mustjala vald asub Saaremaa põhja-loodeosas. Naabriteks on idasuunal Leisi, kagu-lõunasuunal Kaarma, Kärla ja Kihelkonna vallad. Valla pindala on 235,97 km², merepiiri pikkus ca 60 km.

Mustjala valla maastikulise ilme, looduskoosluste ja hüdrogeoloogiliste tingimuste kujunemisel on määrav roll olnud aluspõhjal ja geomorfoloogial. Rannajoon on vähe liigestatud. Suurimad lahed on Tagalaht, Merise, Kugalepa, Küdema ja Panga laht, suurimad poolsaared Ninase ja Panga, suurim saar Laidu saar. Rannikul esinevad aluspõhjakoostised järskude pankadena.

Maastikuliselt on Mustjala valla territoorium peamiselt mereliivatasandik, mida läbivad rannavallide ja luidete ahelikud. Enamikku valla pindalast katab mets. Mustjala on kõige metsarohkem vald Saare maakonnas, metsamaad on kokku 13753,8 ha (Mustjala arengukava..., 2009). Vallas on põllumajanduslikuks tootmiseks sobivaid maid kuid nende looduslik viljakus on suhteliselt madal. See väljendub ka maa maksustamise madalas hinnas.

Valdaval osal Mustjala vallas on aluspõhi kaetud pinnakatte kihiga. Enamasti lasub aluspõhjal basaalse kihina moreen, mis puudub ainult kulutustasandikel alvarite piires. Vaadeldes erineva põhjavee loodusliku kaitstuse alade pindalist jaotust, näeme, et kaitsmata alad haaravad täielikult Tagamõisa ja Ninase poolsaare. Põhjavesi on kaitsmata alvaritel ja aladel, kus pinnakatteks on kuni 2 m paksune moreen. Kaitsmata alade hulka arvestatakse ka karstilahtrite ümbrus, kuna sõltumata pinnakatte paksusest satuvad seal reoained koos pinnaseveega väga kiiresti põhjavette.

Kesk-Saaremaa aluspõhjakoostiku läänenõlva alal on pinnavee äravoolu mere suunas takistamas kirde-edela suunalised luute- ja rannavallid. Litoriaanimere luitestunud rannavall Selgase, Silla, Küdema, Lepakõrve ja Paatsa vahel kujutab endast loodusliku tõket, millest pinnaveed ei ole suutnud läbi murda ning vesi on

sunnitud otsima endale maa-alust äravooluteed. Peaaegu kõik selle piirkonna ojad kaovad kurisuisse ja ilmuvad osaliselt allikatena maapinnale tükk maad teisel pool luitevalle. Karstilehtrid on Jaagarahu lademe Maasi kihrites, nagu Kalja, Küdema, Lepakõrve, Tuiu. Kurisud on valdavalt 3 kuni 6 m sügavused ja ülalt kuni 20-meetrise läbimõõduga lehtrid ja lohud, mille põhjas on suuremad või väiksemad pugemed. Suvel jäävad ojad enamasti kuivaks, ent kevadel ja sügisel ulatub nende vooluhulk mitmekümne liitrini sekundis. Küdema kurisu on neelanud vett kuni 180 l/s, Kalja kurisu aga 380 l/s.

Oma pehme merelise kliima ja pinnase mitmekesisuse tõttu on valla taime- ja loomariik liigirohke. Seetõttu on Mustjala vallas palju looduskaitsealuseid piirkondi.

Mustjala vallas asuvad kaitsealad :

- **Koorunõmme looduskaitseala** (edaspidi kaitseala) on moodustatud Kingissepa Rajooni RSN Täitevkomitee 03.04.1965. a otsusega nr 32 moodustatud Maapere Rauna kaitseala baasil. Kaitseala eesmärk on märgalade, järvede, loo- ja laialeheliste metsade, pankade, rannavallide ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Kaitsealal kehtib Vabariigi Valitsuse 05.05.2004. a määrusega nr 182 kinnitatud *Koorunõmme looduskaitseala kaitse-eeskiri* (RTI 2004, 41, 283). Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kolmeks sihtkaitsevööndiks ja kolmeks piiranguvööndiks.
- **Laidu saare looduskaitseala** (edaspidi kaitseala) on moodustatud Kingissepa Rajooni TSN Täitevkomitee 03.04.1965. a otsusega nr 32 kui Laidu saare ornitoloogiline hoiuala. Kaitseala põhieesmärk on Laidu saarel pesitsevate ja läbirändavate veelindude, samuti saare geoloogiliste väärtuste ja taimekoosluste kaitse. Kaitsealal kehtib Vabariigi Valitsuse 30.04.2004. a määrusega nr 178 kinnitatud *Laidu saare looduskaitseala kaitse-eeskiri* (RTI 2004, 41, 281). Kaitseala maa- ja veeala kuulub vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndisse.
- **Lepakõrve ja Küdema kurisud** (edaspidi kaitseala) on moodustatud 1959. aastal karstivormide kaitseks. Siinsed kurisud on suurimad karsti suffosioonivormid Eestis. Kurisud jäävad luidestunud Litoriinamere ja Antsülusjärve rannavallide vahele. Lepakõrvel on 3 erineva suurusega kurisut, millesse suubuvad sälkorgudes voolavad ojad. Kurisude pikkus on 40...100 m ja sügavus kuni 7 m. Kurisud on kaetud hõreda segametsaga. Küdema kurisu asub eelmistest 3 km edelapool ning on hästi nähtavate paelõhedega kanjonitaoline org, ligi 5 m sügav ja üle 30 m lai. Paese ja liivase põhjaga kurisus esineb hulgaliselt pugemeid. Küdema kurisut ümbritsevad männikud. Ala pindala on kokku 13 ha.
- **Panga maastikukaitseala** (edaspidi kaitseala) on moodustatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13.03.1959. a korraldusega nr 331-k Maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuu-aedade riikliku kaitse alla võtmisest (ENSV Teataja 1959, 29, 160) looduskaitse alla võetud maastiku üksikelemendi – Mustjala (Panga) panga baasil. Kaitseala põhieesmärk on Lääne-Eesti paekalda kõrgeima osa, Panga panga ning sealsete taimekoosluste kaitse. Kaitsealal kehtib Vabariigi Valitsuse 13.05.1999. a määrus nr 155 *Panga maastikukaitseala*,

Türisalu maastikukaitseala ja Narva jõe kanjoni maastikukaitseala kaitse-eeskirjade ja välispiiri kirjelduste kinnitamine (RT I 1999, 46, 530; 2000, 30, 176). Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärade ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitse- ja piiranguvööndiks.

- **Võhma kivikülvi** (edaspidi kaitseala) on loodud 1959 aastal Läänemere varasemate staadiumite vältel moreense lähteaine läbiuhtumisel tekkinud kivikülvi kaitseks. Kivikülvis leidub hajusalt väiksemate kivide kõrval ka suuremaid, kuni 2 m läbimõõduga, rahnusid. Kohalikel kiviaedadel kasvab kaitsealust kivi-imarat. Kaitseala pindala on 109 ha.
- **Tuiu-Paka kurisud** (edaspidi kaitseala) on loodud 1973 aastal karstivormide kaitseks. Kurisud jäävad nelja lahustükina ligikaudu 5,8 km pikkusele alale, luigestunud rannavalli taha. Tuiu-Paka kurisude vahele jäävad omakorda Lepakõrve kurisud. Lahustükkidest põhjapoolsemas, Nõmme kurisudes asub neli 10...40 m läbimõõduga ja 1,8...2,5 m sügavust karstilohku. Nõmme kurisudest 300 m kaugusel lõunas asub teise lahustükina suure veeneelamisvõimega Poka kurisu, mis kujutab endast 30 korda 10 meetrise läbimõõduga 2,5 m sügavust karstiorgu. Järgmisel lahustükil asub Paatsa kurisu 20 meetrise läbimõõduga karstilehter toitub maaparandusobjekti vetest. Kurisu keskmine sügavus on 3 m ja veeneelamisvõime ca 2 l/s. Lõunapoolseimal lahustükil asub Pärma kurisu, mis kujutab endast kuni 60 m pikkust ja 2 m laiust ja 3 m sügavust karstiorgu toitub samuti maaparandusobjekti vetest. Kaitseala pindala on 10 ha.

Hoiualadena on kaitse alla võetud järgmised alad:

- **Küdema hoiuala** (7), mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210*, orhideede oluliste kasvualade) kaitse;
- **Paatsa hoiuala** (15), mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210*, orhideede oluliste kasvualade), loode (alvarite) (6280*) ja puiskarjamaade (9070) kaitse;
- **Kasemetsa hoiuala** (36), mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – puisniidu (6530*) ning II lisas nimetatud liigi – kauni kuldkinga (*Cypripedium calceolus*) elupaiga kaitse;
- **Koorunõmme hoiuala** (40), mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – üheaastase taimestuga esmaste rannavallide (1210), püsi-taimestuga kivirandade (1220), rannaniitude (1630*), metsastunud luidete (2180), vähe- kuni kesktoiteliste kalgiveeliste järvede (3140), kadastike (5130), lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210*), loodude (6280*), lääne-mõökrohuga lubjarikaste madalsoode (7210*), liigirikaste madalsoode (7230), allikate ja allikasood (7160), vanade loodusmetsade (9010*), oosidel ja moreeenikuhjatistel kasvavate okasmetsade (9060) kaitse ning II lisas nimetatud liikide – kauni kuldkinga (*Cypripedium calceolus*) ja soohiilaka (*Liparis loeselii*) elupaikade kaitse, samuti nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetatud rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Linnuliigid, kelle elupaiku kaitstakse, on: järvekaur (*Gavia arctica*),

kirjuhakk (*Polysticta stelleri*), aul (*Clangula hyemalis*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), sõtkas (*Bucephala clangula*), sookurg (*Grus grus*), krüüsel (*Cepphus grylle*) ja musträhn (*Dryocopus martius*);

- **Küedema lahe hoiuala** (43), mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – rannikulõugaste (1150*), laiade madalate lahtede (1160), karide (1170), esmaste rannavallide (1210), püsitaimestuga kivirandade (1220), merele avatud pankrandade (1230), väikesaarte ning laidude (1620), rannaniitude (1630*), jõgede ja ojade (3260), kadastike (5130), loodude (6280*), sinihelmikakoosluste (6410), lääne-mõökrohuga lubjarikaste madalsoode (7210*), allikate ja allikasooide (7160), liigirikaste madalsoode (7230), vanade loodusmetsade (9010*), puiskarjamaade (9070), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) ja II lisas nimetatud liikide – saaremaa robirohu (*Rhinanthus oesiliensis*), soohilaka (*Liparis loeselii*) ning nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Linnuliigid, kelle elupaiku kaitstakse, on: järvekaur (*Gavia arctica*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), hallpõsk-pütt (*Podiceps grisegena*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), laululuik (*Cygnus cygnus*), kühmnokk-luik (*Cygnus olor*), soopart (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata*), piilpart (*Anas crecca*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rääkspart (*Anas strepera*), ristpart (*Tadorna tadorna*), kirjuhakk (*Polysticta stelleri*), väikekoskel (*Mergus albellus*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), sõtkas (*Bucephala clangula*), tuttvart (*Aythya fuligula*), merivart (*Aythya marila*), sookurg (*Grus grus*), hakk (*Somateria mollissima*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), tundrarüdi (*Calidris alpina alpina*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), heletilder (*Tringa nebularia*), tumetilder (*Tringa erythropus*), kiivitaja (*Vanellus vanellus*), naerukajakas (*Larus ridibundus*), kalakajakas (*Larus canus*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), randtiir (*Sterna paradisaea*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), rooruik (*Rallus aquaticus*), täpikhuik (*Porzana porzana*) ja suitsupääsuke (*Hirundo rustica*).

Kaitstavaid looduse üksikobjekte on neli:

- Silla külas (kalmistul) **Mustjala valge mänd**;
- Järise külas **Pilli vaher**;
- Liikülas **Täri pärn**;
- Vöhma külas (Vöhma tee ääres, rändrahn) **Türiseniidi kivi**.

Lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse kuulub Tirtsu jõgi Kestri oja suudmest suubumiseni merre.

4.1.1 Kohaliku looduskeskkonna seisundi mõjutamisest

Üldjuhul on kohaliku keskkonnaseisundi mõjutajateks elanikkonna majanduslik tegevus ja selle tegevuse tagamiseks vajalik tehniline infrastruktuur ja selle seisund.

Asustus on koondunud peamiselt rannikule. Valla territooriumil paikneb 21 küla, kus kokku elab 755 inimest (390 naist ja 365 meest).

Valla keskuseks on Mustjala küla. Domineerib hajaasustus ja enamus külasid on väikesed, alla 50 elaniku. Seitsmes külas on elanike arv alla kümne. Elanike tihedus on üks väiksemaid Saaremaal 3,1 in/km².

Mõju tekib kohalike loodusressursside – metsa, maavarade, põhja-, pinnavee tarbimisest ning infrastruktuuri objektide-ehitiste paiknemisest kaitstavate alade suhtes. Negatiivse mõju olulisus on võrdelises sõltuvuses ressursi tarbimisest ja heitmete keskkonda viimise määrast (jäätmel, saasteained, õhuheitmed). Oma osa lisab tehnilise infrastruktuuri (kanalisatsioon, puhastid, pumplad, puurkaevud, katlamajad, alajaamad jne) seisukord ja tehniline tase.

Võib eeldada, et kohalikule looduskeskkonnale negatiivse mõju avaldamise potentsiaal tuleneb ennekõike tegevusest Mustjala külas. Täiendavaks mõjutaks on ka riikliku (maakondliku) tähtsusega infrastruktuuri objektid/ehitised – kõrgepingeliinid, maanteed.

Ettevõtluse keskkonnamõju avaldub tehniliste seadmete avariidel, toomistehnoloogiate rikkumisel või keskkonnakasutuslubades seatud tingimuste rikkumisel. Tootmise normaalsel laabumisel, piirdub ettevõtjate mõju kõige enam keskkonnanähäringuna. Põllumajanduslikus suurtootmise hääbumine on toonud kaasa põllumajandusliku maakasutuse vähenemise. Nähtus avaldub kaheselt – ühelt poolt on veekogudesse kantavate taimetoitainete ja reoainete koguse vähenemisest tagatud veekeskkonna (vooluveekogud ja merevesi lahtedes) seisundi paranemine, kuid teisalt on lakanud toimimast maaparandusehitised. Põllumajanduslik tootmine mõjutab puudujääkidega sõnnikukäitlemisel ja põllumaade vale väetamisega.

Keskkonnanõu kohuslaste saasteainete heide on ohjatud keskkonnaameti ja keskkonnaministeeriumi poolt väljastatud lubadega, loa tingimustes esitatud teabe edastamise kaudu:

Mustjala Vallavalitsus – vee-erikasutusluba L.VV.SA-46286, joogivee võtmiseks ja heitvee puhastamiseks;

Tallinna Sadam AS – veerikasutusluba L.VV.SA-54356, sadamate töö ja veetee-
de kasutamisega seotud tegevusteks;

Haakeri OÜ – kaevandamisluba SAAM-009 ehitusdolomiidi ja viimistlusdolomiidi tootmine;

Saare Kivitööstus OÜ – kaevandusluba SAAM-010 dolomiidist ehitusdetailide ja suveniiride tootmine;

Saare Dolomiit-Väokivi OÜ – kaevandamisluba SAAM-020, viimistluskivi ja kilustiku tootmine;

MV Turvas OÜ – kaevandamisluba SAAM-023, turbatootmine;

Mustjala valla teedevõrk on suhteliselt heas korras ja piisavalt tihe, et ühendada kõiki valla territooriumil asuvaid külasid. Vallal on hea ühendus maakonnakeskuse Kuressaare linnaga. Riigimaanteedest läbivad valla territooriumit kaks põhimaanteed ja 10 kõrvalmaanteed. Teedevõrgu arendamine ja hooldamine käib teehoiukava järgi. Vallas on koostatud teeregister.

Kokkuvõtvalt on valla piiridesse jääva looduskeskkonna seisundit võimalik hinnata heaks. Majandustegevuses ja tehnilise infrastruktuuri kasutamises tekivad negatiivne mõju looduskeskkonnale jääb lokaalseks ega ulatu kaitsealustele aladele. See asjaolu loob soodsa fooni arendustegevusteks valla territooriumil.

4.2 Sotsiaal-majanduslik keskkond

Omavalitsusüksus saab olla arenguvõimeline ja edukas (elujõulisuse indeksit suurendav) siis kui ta omab atraktiivset sotsiaal-majanduslikku keskkonda ja tasemel ning keskkonnasäästlikke tehnilise infrastruktuuri rajatise. Olemasoleva sotsiaal-majandusliku keskkonna on kujundanud kohalik elanikkond, ennekõike tema majandustegevusse haaratud osa.

Sarnaselt maakonnale on ka Mustjala elanikkond olnud vähenemas. Võrreldes 1994.a on elanike arv vähenenud 9,5%. Ajavahemikul 2005-2008 valla elanike arv vähenes keskmiselt 24 inimese võrra aastas, siis 01.01.2009 aasta seisuga on elanike arv mõnevõrra suurenenud (Mustjala arengukava..., 2009).

Elanikest on kuni 6-aastaseid lapsi 46 ehk 6% elanikest, kuni 18-aastaseid noori 76 ehk 10%, tööealisi inimesi 451 ehk 60% ja eakaid üle 64-aastaseid 182 ehk 24% valla elanikest.

Ohu märgina tuleb vaadata elanikkonna demograafilises olukorras valitsevat depopulatsiooni ja eakate (>65 a) elanike osakaalu tõusu. Seega on vallas probleemiks tööjõuga kindlustatuse vähenemine tulevikus ning toimetulekutoetuste ja pensionide maksmise sotsiaalse koormuse oluline suurenemine. Kriitilisem periood algab peale 2014. aastat, kui tööturule hakkab jõudma väikesearvuline 1990-ndatel aastatel sündinud põlvkond, pensioniikka jõuab aga suhteliselt rohkearvuline 40-50 aastaste põlvkond (Mustjala arengukava..., 2009).

Mustjala valla aktiivsemad ettevõtluspiirkonnad on Mustjala ja Võhma küla.

Suuremad tööandjad vallas on vallavalitsus ise sh kool-lasteaed. Vallas tegutsevad veel mitmed väikeettevõtjad, kelle peamine tegevusvaldkond hõlmab kaubandust, metsa- ja puidutöötlemist, põllumajandussaaduste tootmist, käsitöötoodete valmistamist (dolomiit, puit), transporditeenuseid. Tuntumaks ettevõtteks OÜ Ranna Plast, kes valmistab kogumismahuteid, settemahuteid (septikud), liiva-muda ja rasvapüüduried, pumplaid ja paate.

Mustjala valla territooriumil on kaks sadamat: Ninase poolsaarel asuv Saaremaa sadam ja eraomandis olev Varese kalasadam. Saaremaa sadamat, mis on ette nähtud kruisilaevade, jahtide ja purjekate vastuvõtmiseks, külastas 2008. aastal viis kruisilaeva ja 60 jahti-purjekat, tuues Saaremaale üle 3000 turisti.

Põllumajandustootjatest on tuntumad Kuuse, Kopli ja Kärema talu ning väiksemates turismitaludes pakutakse puhketeenust ja toitlustamist. Seisuga sügis 2008 tegutses Mustjala vallas üheksa turismiga tegelevat ettevõtet. Kokku oli majutuskohti vallas 110, aastaringseks kasutamiseks 25 voodikohta.

Mustjala küla tsentraalkatlamaja lõpetas oma tegevuse 1994. aastal. Koolimaja katlamaja koos kütetrassidega renoveeriti 2004. aastal, millega omakorda liitus spordisaal 2005. aastal. Korterelemutest on ainuke majasisesel tsentraalkütetl Põlde tn 3. Mustjala küla ülejäänud kortermajades on lahendatud kütteprobleem individuaalselt.

Ühisveevärgi ja –kanalisatsiooniteenuse tarbijaid on hetkel Mustjala valla neli allasutust, kolm ettevõtet ja külaelanikud. Kokku on veevarustusega liitunud 108 ja ühiskanalisatsiooniga samuti 108 elanikku. Veetorustik on amortiseerunud ning ühisveevärgist saadav vesi on väga halva kvaliteediga (suur raua sisaldus). Mustjala valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni objektid on omandanud AS Kuressaare Veevärk.

Prügimajandust korraldab Mustjala vald koostöös AS-iga Prügimees. Valla avalike piirkondade prügikonteinerite tühjendamise kulud on valla kanda, külad ja elanikud sõlmivad AS-iga Prügimees eraldi lepingud.

Nii valla arengukava kui ka üldplaneering seavad eesmärgiks aidata igati kaasa tööjõulise elanikkonna taseme hoidmisele vallas. Sellest oleneb valla tulubaas, areng ja elanike heaolu. Kui elukoha läheduses **ei ole ega teki tulutoovaid töökohti**, ei oma valla looduskeskkonna puhtus ja atraktiivsus tööjõulise elanikkonna kinnihoidmiseks eksistentsiaalset väärtust. Töökohtade juurdetuleku ja võimaluste lakkamisel käituvad tööjõuturulesisenejad pragmaatiliselt – kodukohast lahkumisega.

4.3 Kultuur-ajalooline keskkond

Mustjala on tuntud kultuurilembese vallana, kes on korraldanud vabariiklikke üritusi. Nii on seal olnud ülemaailmne Baltica folkloorifestival – 1998, Eesti saarte folklooripäev – 2003, nelja maakonna tantsupidu – 2004, 11. üleriigiline sõna- ja murdelaulupäev – 2005, pulmaralli (10. korda) ja kruisisuvi – 2006 ja pulmaetendus Saaremaa sadamas – 2007.

Mustjala vallas on mitmeid kultuuri hoidvaid-edendavaid asutusi – koolid, rahvamaja, raamatukogud, seltsingud, avalikud interneti punktid jne. Valla kultuurikeskuseks on 1938. a tegutsev Mustjala Rahvamaja. Kultuurielu on Mustjalas aktiivne. Aastaringelt tegutsevad mitmed laulukoorid ja -ansamblid, tantsurühmad ja näitering. Juba seitse aastat on korraldatud Mustjala Muusikafestivali. Mustjalas on ka kunstigalerii - vanas tuletõrjegarazis asuvas galeriis saab vaadata ja osta maale, keraamikat, klaasi, tekstiili. Samas korraldatakse ka kontserte.

Olulisimaks kultuuripärandiks ja miljööväärtuseks on Mustjala omapärsed rannakülad, mis on säilitanud oma algse struktuuri, aga ka saare käsitöö- ja ehitusmeistrite pärandi.

Muinsuskaitse all olevaid kinnismälestisi on vallas kokku 35, neist 20 asuvad Võhma külas. Ajaloomälestisi on kaks, arheoloogiamälestisi on 29 ja arhitektuurimälestisi neli.

Pikaajalise asustuse olemasolu ja sellega koos kujunenud kultuurilist keskkonda iseloomustab küladerohkus ja pärandkultuuri objektide (ajaloo-, arheoloogia-, arhitektuuri- ja kunstimälestiste) arvukus. Planeeringulahenduste tarbeks suuri pindalalisi piiranguid nendest ei teki.

5 ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMIST MÕJUTAVAD ARENGUSTSENAARIUMID

Aruandes kasutatakse mõistet *alternatiiv* tähenduses: alternatiiv – üks kahest teineteist välistavast võimalusest (Võõrsõnade leksikon, 2000:45), Mõiste ühene käsitlemine on hindajate valik ja meetodiline võte. On eeldatud, et seadusandja on seaduses mõiste *alternatiiv* kasutamisel lähtunud samast kaalutlusest.

Sageli kasutatakse mõiste meelevaldseid sünonüüme – variant, võimalus, konkureeriv lahendus jne. On oht, et meelevaldsete sünonüümide kasutamine ähmastab üldplaneeringu lahenduste eeldatava mõju hindamist. Halvimal juhul võib sünonüümide kasutamine juhtida planeeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise välja selleni, et ka mõiste keskkond tähendus taandub ahtale looduskeskkonna mõistele. Tulemus on, et hindajad ei analüüsi seda kas planeeringulahendused annavad võimaluse olulisega mõjuga arenguks või mitte, vaid seda, et hinnatakse planeeringulahendustega avanevaid mitmesuguseid tegevusi nende eeldatava mõju (sageli väheolulise) osas kohalikule keskkonnale.

5.1 Alternatiivi valikust

Üldplaneeringu koostamisel on meetodilise lähenemisena käsitletud planeerimise avaliku kaalutusprotsessi tulemusi. Erinevate huvigruppide, osapoolte ja keskkonnamõju hindajate arvamust arvestades kavandatud planeeringu lahendused on avalikud kokkulepped, mis põhinevad varasemate strateegiliste arengudokumentidega saavutatud kokkulepete põhjal valla ruumiliste arengusuundade osas. Üldplaneeringu ülesandeks/eesmärgiks pole varasemate kokkulepete revideerimine ja ümberhindamine vaid kavandatava üldplaneeringu lahendustega kaasneva võivate majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude ning looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine ning selle alusel säästva ja tasakaalustatud ruumilise arengu tingimuste seadmine.

Üldplaneeringu, kui strateegilise dokumendi, puhul on alternatiivi võimalus väga piiratud, kuna üldplaneeringu koostamisel vabadusaste kavandada erinevaid nn. *arengustsenaariume* on piiratud. Paljuski määravad üldplaneeringu lahendusi kõrgemalseisvad arengudokumendid sh maakonnaplaneering ning maakonna teemaplaneeringud, mida on võimalik täpsustada, mitte aga ignoreerida. Kindlasti vähendab üldplaneeringus vabadusastet juba seadusest tulenev nõue, et üldplaneering, arengukava ning valdkondade arengukavad ei tohi olla vastuolus, mis välistab üldplaneeringu puhul võimaluse eelnevate kokkulepete muutmist. Lisaks peab üldplaneering arvestama õigusaktides sätestatud norme ja piiranguid, mille üle otsustada ei saa.

Aluseks on seisukoht, et kõigi võimalike keskkonnale mõju avaldavate objektide areng on üldplaneeringus kajastatud, kuid seda ei määra eeskätt üldplaneering vaid konkreetse objekti kavandamine. Üldplaneering näeb ette objekti arenguks vajaliku territooriumi ning vajadusel kaitsevööndi/puhvri selle territooriumi

ümber ja lokaliseerib ning minimeerib sel viisil keskkonnale ebasoovitava mõju avaldumise võimaluse.

Võimalik on konstrueerida 0 alternatiiv. See tähendab keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse nõuetest lähtuvalt kirjeldab KSH aruanne ka *tõenäolist arengut juhul, kui strateegilist planeerimisdokumenti ellu ei viida*. Planeerimisest ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse nõuetest lähtuvalt, ei saa 0-alternatiivi pidada reaalseks alternatiiviks.

5.2 Areng üldplaneeringu puudumisel ja selle prognoositav mõju

Üldplaneeringu puudumisel toimuks Mustjala valla areng arengukava valdkondi ühendava ja valla maakasutust komplekselt hõlmava ruumilise visioonita. Eeldatavalt toimuks valla ruumiline areng detailplaneeringutega¹³. Paraku jääb seejuures vajaka kogu valda hõlmavast avalikust ja laiapõhjalisest kokkuleppest. Halvimatel asjaoludel võib see kaasa tuua:

- kohalikel elanikel ei teki kindlustunnet selles osas, et arendused ei too kaasa olulist negatiivset keskkonnamõju;
- oht avalikult kasutatava ruumi vähenemiseks, eriti läbi kinnisvara arenduse;
- oht kogu valla jaoks oluliste küsimuste (kergliiklusteed, tehniline infrastruktuur) lahendamiseks ainult teatud ja soovitud piirkondades;
- erinevate otstarvetega maa-alade kõrvuti eksisteerimisest tekkiv konflikt ja probleem sellest, et ei saa nn konfliktseid maa-alasid üksteisest puhvertsiooniga eraldada.

Planeeringu puudumise halvima tulemuseks võib olla, et valla areng ei pruugi jääda kooskõlla valla arengukavaga või on areng huvigruppide ja arendajate äriplaanide survele allutatav, mille juures üritatakse luua lahendusi kaitsealuste, *Natura 2000* hoiualade ja rohevõrgustiku alade keskkonnaseisundi arvelt.

5.3 Keskkonnamõju üldine kvalifitseerimine

Üldplaneeringu lahendustega avatavad arengud ilmutavad nii või teisti mõju keskkonnale. Nende hindamise strateegiliseks positsiooniks oli see, et arendatavad alad ja valla territooriumil asuvad kaitsealad ja rohevõrgustik peavad jääma harmooniliselt koos eksisteerima. Mõju hindamisel oli planeeri ja keskkonnaeksperti ühine seisukoht, et nii palju kui võimalik, ei tohi üldplaneering avada teed arendusteks, mis tekitab või mille juures ilmneb vahetu ja oluline mõju¹⁴ looduskeskkonnale.

Planeeringulahendusi hinnati ka selles osas, kas nad annavad väljundiks võimaluse väheolulisel keskkonnamõjul kumuleeruda oluliseks KSH ekspertide kogemusele tuginedes. Võrreldi kavandatavat tegevust sarnaste varasemate tegevustega mujal ja nende teadaolevat mõju. Sarnaseid ettepanekuid arutati jõudmaks nende ettepanekute arvestamise vajalikkuses konsensussele.

¹³ Üldplaneering puudumisel kooskõlastab detailplaneeringu, mis koostatakse maa-alale mille kohta puudub kehtestatud üldplaneering, maavanem. Planeerimisest §17 (1) 3).

¹⁴ . Seejuures on olulise mõjuna tegevuste all mõeldud tegevusi vastavalt KMHJS §-s 6 defineeritule

Samas ei rakendatud etteulatult olulise keskkonnamõjuga planeeringulahenduste lauskeelamist. On oht, et selline seisukoht pärsib valla arengut. Kui näiteks arendajal-omanikul tekib huvi olulise keskkonnamõjuga objekti/ehitise rajamiseks, siis võib ja saab seda teha ainult efektiivsete keskkonnamõju leevendavate meetmete rakendamisega. Viimased tuleb esitada projekti keskkonnamõju hindamise aruandes.

Riigi tasandil koostatud kavade ja planeeringute suhtes, mis sisaldavad valla territooriumile kavandatavaid infrastruktuure tuleb omavalitsusel olla tähelepanelik. Kui kavadele pole eelnevalt läbi viidud keskkonnamõju (strateegilist) hindamist võib eeldada, et nende juures on negatiivne mõju looduskeskkonnale suurem kui arvatakse olema. Juhul kui vallaülesele planeeringule, kavale jm keskkonnamõju (strateegilisel) hindamisel tuvastatakse lahenduste oluline mõju, peab omavalitsus olema veendunud (ettevaatusprintsip!), et leevendamise meetmed on realselt saavutatavad ja saavutamine ei tule hiljem omavalitsuse eelarvest.

6 HINNANG ÜLDPLANEERINGULAHENDUSTE KESKKONNAMÕJULE

Olenemata sellest, millisele arengutsenaariumile tugineb üldplaneering, peavad planeeringulahendused ikkagi näitama seda, kus ja kui palju vajatakse territooriumi arengueesmärkide realiseerimiseks, millised on alade kasutamise tingimused ja kus arendustes detailplaneeringutega või ilma edasi liikuda.

Ruumilise planeerimise sellisest kompleksusest tulenevalt ei ole siin, erinevalt projekti või sektorarengukava keskkonnamõjude hindamisest, võimalik hinnata planeerimisotsustega kaasnevaid konkreetseid keskkonnamõjusid, vaid võimalikke keskkonnamõjusid: planeeringu koostamise ajal on väga raske ette näha antud keskkonnades tulevikus toimuvaid konkreetseid üksteist mõjutavaid protsesse, vaid pigem tõenäolisi ja võimalikke protsesse, mistõttu hinnatakse ka võimalikke tagajärjesid/tulemusi ning mõjusid.

Üldplaneeringu koostamine peab tagama maakasutuse ja valla arengustrateegia vastavuse ümbritseva looduskeskkonna tingimustele ning keskkonna säästva kasutamise ja majandushuvide tasakaalustamise.

Valikut toetavad ka järgmised argumendid:

- Mustjala vallas puudub üldplaneering. Seetõttu on omavalitsusüksusel kasulik saada planeeringulahendusi saavutamaks arengule kaasaaitavat mõju;
- omavalitsusel tekib võimalus jälgida kuidas arengukava eesmärkide täitmine kulgeb praktilises arenduses valla enda investeerimisvõimaluste ja ettevõtjate majandustegevuse taustal;
- üldplaneeringust saadud tagasisidest tekib võimalus korrigeerida arengukava juurde kuuluvat tegevuskava.

Mõjude hindamise aruanne on osa üldplaneeringu dokumentatsioonist ning ei ole mõeldud kasutamiseks individuaalselt, seepärast pole siin dubleeritud üldplaneeringu seletuskirjas toodud ja käsitletud on eelkõige selliseid mõjusid keskkonnale, mis tulenevad otseselt üldplaneeringuga kavandatud muudatustest ja on peetud oluliseks.

Üldplaneeringu lahendused on maa-alade reserveerimine uute elamu- ja puhkealade, olemasolevate tootmis-, segahoonestus- ja üldkasutatavate alade tarbeks ja nende laiendamiseks, munitsipaalomandisse taotletavate maade, väärtuslike põllumaade, maastike, miljööväärtuslike alade, kompaktse asustusega alade määramine ja maakonna rohevõrgu täpsustamine. Tehnilise infrastruktuuri osas on lahendusteks trasside reserveerimine perspektiivsetele teedele ja teiste infrastruktuuride paigutamiseks. sh kaugkütte ning reovee kogumisalade määramine.

Suurimat ruumilist haaret omavateks lahendusteks on maa- ja veealade reserveerimine ning maa-aladele juhtotstarbe (põhikasutusotstarbe) määramine. Juhtotstarvete loetelu on üldplaneeringu seletuskirja osas 2.1. On iseloomulik, et määratud juhtotstarve hõlmab ja seob ulatuslikult juba olemasolevat väljakujunenud maakasutust. Eesmärk planeeringu koostamisel on olnud keskkonna kasutamise ja keskkonda enam muutvate tegevuste sh ehitustegevuse

senisest täpsem reguleerimine. Üldplaneeringu lahendused puudutavad enamikke valla külasid ja nendes omavad suhet 97% valla elanikest (tabel 1).

Tabel 1. Üldplaneeringulahenduste lokaliseerumine vallas

Alevik, küla	Elanikke seisuga 01.01.2009	Reserveeritud alad
Mustjala küla	289	Elamu-, üldkasutavad-, segahoonestus-, puhke-, tootmisalad, kompensatsioonialad. Reovee kogumisala.
Jauni	9	Roheline võrgustik
Järise	21	Tootmisala, roheline võrgustik
Kiruma	2	Roheline võrgustik
Kugalepa	3	Roheline võrgustik, elamualad, tootmisala, puhkeala
Küdemäe	70	Elamualad, tootmisalad, roheline võrgustik, puhkeala
Liiküla	10	Elamu-, tootmisalad, roheline võrgustik, kompensatsioonialad,
Liiva	19	Elamuala, tootmisala, roheline võrgustik
Merise	0	Roheline võrgustik, puhkeala
Ninase	19	Kehtiv osaüldplaneering
Ohtja	2	Roheline võrgustik
Paatsa	18	Elamuala, puhkealad, roheline võrgustik
Pahapilli	22	Elamuala, sadamaala, veeala, roheline võrgustik
Panga	36	Elamuala, puhkealad, roheline võrgustik,
Rahtla	9	Roheline võrgustik
Selgase	13	Roheline võrgustik
Silla	41	Elamuala, üldkasutatav ala, roheline võrgustik
Tagaranna	8	Kehtiv osaüldplaneering
Tuiu	3	Roheline võrgustik
Vanakubja	49	Elamualad, tootmisalad, kompensatsioonialad, roheline võrgustik,
Võhma	111	Elamualad, puhkealad, roheline võrgustik.

6.1 Planeeringulahenduste kaalutlemine

Planeerimisel ei tekkinud lahendused lihtsast arengukava suuniste mehaanilisest visualiseerimisest kaardile soovitud kohas ja seletuskirjas tema olemuse kirjeldamisest. Planeerimisprotsessis osalejad (planeerijad, omavalitsuse ametnikud, keskkonnaekspert, ka kooskõlastavad asutused lähtusid alade reserveerimisel, lahendustepanekute ja planeeringutingimuste üle otsustamisel) sellest, et võimaluse andmine looduskeskkonnale olulise negatiivse mõjuga tegevusteks pole valla arengule kasulik. Samas oli teada, et looduskaitse- ja *Natura 2000* võrgustiku alad piiravad valikuid-võimalusi ruumi hõlvamiseks.

Kaalutleti maakonnaplaneeringu teemaplaneeringute suuniste siirdamist valla üldplaneeringusse. Nende hulgas olid maakondliku rohelise võrgustiku elemendid, miljööväärtuslike alade paiknemine ja nende sidumine valla üldplaneeringu tasandil. Võeti teadmiseks keskkonnamõju strateegilise hindamise eksperdi seisukohti lahenduste arutelul.

Planeerimisettepanekud puudutavad alati kellegi maaomandit seetõttu võeti teadmiseks, et eeldatavalt on omanikud altimad niisuguste alade reserveerimises, kus tulevikutegevuste vahetu-oluline negatiivne mõju looduskeskkonnale aga ka nende omandile on vähetõenäoline. Selles osas eristuvad puhkealad, miljööväärtuslikud ja rohevõrgustiku alad. Komplitseeritumaks võib kujuneda maa reserveerimine tootmis-(sh maavarade kaevandamiseks), elamualade, üldkasutatavate alade ja tehnovõrkude tarbeks.

Kaalutlused, milledest lähtuti või millega arvestati planeerimisel olid:

Üldplaneering koostati eesmärgiga, et valla arengukavade põhiseisukohtade ja üldplaneeringu ajalise toimimise ulatus enamvähem kattuksid ja planeeringulahendused lähtuksid vallaarenguvisionist.

Teemaplaneeringute ning kõrgema tasandi strateegiate seisukohti käsitleti viisil, kuidas saaks neid maksimaalselt sünkroniseerida valla arengu huvidega.

Võeti teadmiseks, et varem koostatud ja kehtestatud osaüldplaneering on langetanud valla arenguks olulisi strateegilisivalikuid.

On arvestatud sellega, et mõned osaüldplaneeringu lahendused võivad käesolevaks ajaks olla muutunud probleemseks, (ehitustingimused, munitsipaalomandisse taotletavad alad jt); kuid vaatamata sellele, pole otstarbekas varasemaid otsuseid muuta (vallavolikogu on algatanud ligi kümme osaüldplaneeringust lähimat detailplaneeringut milledest osa on realiseerunud ja osa on arenduses). Olu-kord fikseeritakse üldplaneeringus kehtima jäävate planeeringutena.

Looduskeskkonnale avalduva mõju suhtes peavad lahendused olema tasakaalustatud – kui ei tohi anda võimalusi loodusressursside ületarbimiseks; ei tohi nad emotsionaalsel pinnalt tekitatud argumentidega blokeerida olemasoleva ressursi kasutamist ja temast tulu saamist.

Valla territooriumile ei planeerita uusi olulise ruumilise mõjuga objekte. Sotsiaalse sidususe tõhustamiseks ja tootmisalade arendamiseks on otstarbekas panustada tehnilise infrastruktuuri ja liikumisvõimalusi parendavatesse lahendustesse.

6.2 Planeeringu lahenduste mõju

Käesolevas osas on hinnatud planeeringulahenduste mõju nende kompleksis, mitte üksikute lahenduste kaupa. Saab väita, et Mustjala valla üldplaneeringu lahendustel puudub piiriülene mõju.

Negatiivse keskkonnamõju tekitamiseks on potentsiaal mastaapses maaalade reserveerimises ja reserveeritud maa-alade paiknemises nn keskkonnamõju mittetaluvate ja kaitstavate alade suhtes. Reserveeritud alade pindala jääb valla

pindala (maaressurss) suhtes siiski tagasihoidlikuks, seega ei saa väita, et maa-alade reserveerimine oleks mastaapne ja et mastaapsus mõjutaks oluliselt negatiivselt valla territooriumil asuvat looduskeskkonda.

Planeeringuga määratav *juhtotstarve* (põhikasutusotstarve) on ala põhimõtteline kasutusviis. See tähendab, et kogu tegevus sellel alal on allutatud juhtotstarbest tulenevale eesmärgile. Juhtotstarve hõlmab reeglina ka olemasolevat maakasutust, mis tagab maakasutuse järjepidevuse. Nt elamualade reserveerimisel on arvesse võetud olemasolev asustus koos elamupiirkondade laienemise võimalustega, arvestatud teenindusasutuste paiknemise ja kättesaadavusga ning olemasoleva tehnilise infrastruktuuriga. Põhirõhk on suunatud elukeskkonna säilitamisele lubades elamualale vaid sellega sobivaid kõrvalsihotstarbeid.

Planeeringuga määratav rohevõrgustik arvestab Natura 2000 võrgustikuga, mis koosneb kaitsealadest, hoiualadest, ja püsielupaikadest. Koos rahvusvahelise ja rahvusliku tähtsusega tuumaladega moodustavad need võrgustiku tugialad (kõige olulisemad ja tõhusamalt toimivad elemendid). Üldplaneeringuga on tagatud roheline võrgustiku toimimise kõige olulisem ülesanne - võrgustiku terviklikkus/sidusus. Kui planeering viiakse ellu ülalloetletud eelduste alusel siis planeeringulahendused ei võimalda ekspertide hinnangul *Natura 2000* hoiualade suhtes tegevusi, millel on oluline negatiivne mõju.

6.2.1 Mõju põhjaveele, pinnaveele

Veekvaliteeti mõjutab eelkõige kõik veekasutusega seonduv, eriti põhjaveekasutus ja rooveekäitlus, mis elamu-, äri- ja tootmisalade arendamisel tuleb lahendada.

Ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni areng vallas on seotud EL Ühtekuuluvusfondi projekti “Läänesaarte alamvesikonna asulate vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine ja laiendamine” ellurakendamise, mille tulemusel paraneb elanike elukvaliteet, väheneb piirkonna reostuspotentsiaal ning luuakse soodsad tingimused turisminduse ja rekreatiivsete võimaluste arenguks piirkonnas.

Üldplaneeringus on lähtutud eeldusest, et realiseeruv ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukava aitab oluliselt leevendada heitveesuubladele avalduvat negatiivset mõju ja elamupiirkondade arendamisel toimub roveepuhastite ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine ja laiendamine, mis oluliselt vähendab pinna- ja põhjavee reostumise ohtu. Määratud on roveekogumisala, kus lokaalsete puhastusseadmete rajamine pole enam võimalik.

6.2.2 Mõju õhukvaliteedile ja müra

Valda läbivad riigi tugimaantee Kuressaare-Võhma-Panga ning –kõrvalmaanteed Tõlli-Mustjala-Tagaranna, Mustjala-Kihelkonna-Tehumardi, Silla-Küdemäe, Järise-Asuka, Pahapilli-Panga ja Orissaare-Leisi-Mustjala.

Planeeringu lahenduste elluviimisel ei ole ette näha olulisi mõjutusi välisõhule ja müra suurenemist võrreldes varem kavandatudga.

Tuleb vahet teha otseselt planeeringuga kavandatud tegevustel ja varasemate arengutegevuste ning prognoositavate trendide sobitamisel planeeringusse. Mustjala valla üldplaneeringus kavandatud tootmisalad on reserveeritud selliselt, et võimalikud tootmisobjektid peavad reserveeritud alale mahtuma koos oma mõjuvõõnditega sh müra. Kõik tootmisobjektid peavad vastama õigusaktides toodud normidele ja piirangutele ja omama vajadusel välisõhu saasteluba, seega mõlema nõude koostoimel ei ole ette näha olulist mõju õhukvaliteedile.

6.2.3 Mõju elustikule (loomastik, taimkate jne)

Mustjala vallas on roheline võrgustiku sihipäraseks arendamiseks soodne maastikuline situatsioon, kus kultuurimaistu – põllud, asulad, – on liigendatud metsade, soode ja veekogudega, mis toimivad ökoloogiliselt isereguleeruvate süsteemidena. Olemasolev roheline võrgustik, mis on sisemiselt sidus ja ulatuslik, ongi lähetealuseks selle edasiseks plaanipäraseks säilitamiseks ja kujundamiseks.

Stabiilse roheline võrgustiku säilimiseks on oluline säilitada tuumalade massiivsus ning tagada väiksemate metsaribade sidusus. Kus võrgustiku sidusus puudus, on võrgustikku tugevdatud kompensatsioonialadega nii metsaribade kui jõgede kallaste abil.

Koridorid on sidususelementideks tuumalade vahel, liikide rände ja liikumisteedeks ühest tuumalast teise, samuti puhvertsoonideks intensiivse inimtegevusega aladele ja vajalikud ökoloogilise tasakaalu säilitamiseks.

Selline võrgustik võimaldab taime- ja loomaliikide rännet; suurendab maastiku liigilist mitmekesisust toetavat võimet ja ökoloogilist stabiilsust; tugevdab ökosüsteemide vastupidavust inimtegevuse ja muudele negatiivsetele mõjudele ning võimaldab vallaelanike alternatiivset liikumist ja mitmekesist puhkamist maastikus.

Planeeringu lahendusena on integreeritud rohevõrgustik ja kompensatsioonialad, mis hõlmavad väga olulise osa valla pindalast. Planeeringus on maakonna teemaplaneeringut korrigeeritud ja täpsustatud nii, et rohevõrgustik hõlmaks ka valla seisukohalt olulisi loodusväärtusega alasid ja moodustaks ühtse funktsioneeriva terviku. Määratud kaitsealad lubavad majandustegevusele ja ehitamisele esitada rangemaid nõudmisi.

Käesoleva üldplaneeringuga kavandatud maakasutuse muutused ei mõjuta negatiivselt vallas asuvaid loodusalasid, kaitstavad loodusobjekte, väärtuslikke maastikke ning roheline võrgustiku koridore ja tuumalasid.

6.2.4 Maastiku ilme muutused

Maastikku muudavad ka planeeringulahendused, mis reserveerivad maid erinevateks maakasutusteks. Uurimustööd (Palang, Alumäe, Hiiemäe, 1999; Alumäe, 2006) näitavad, et eelistatakse mitmekesist, elavat külamaastikku, koos selles nähtavate ja tajutavate inimtegevuse mõjudega. Kõige vähem soovitakse, et jätkuks olukord, kus midagi ette ei võeta, põllud jääksid sööti ja võsastuksid, külad tühjenevad ja lagunevad. Muutunud on ka väärtushinnangud, kui varem hinnati enam maastiku majanduslikku väärtust siis nüüd lepatakse ka sellega, et

tooni annavad turismirajatised ja põllumajanduses mittehõivatud elanikud. Kaasaegsed ehitised seostuvad inimestel parema elujärgiga ja seda soovivad kõik. Ollakse seisukohal, et kui ehitised on kenad, siis need pigem kaunistavad kui kahjustavad maastikku, siiski on kõige kõrgemalt hinnas maastikud kus vaateväljas on haritud põllud, metsatukad, üksikud suured puud, kariloomad ja toimivad talukohad.

Üldplaneeringus on arvestatud soovi kujundada Mustjala vallast meeldiv elamispiirkond, kus elamud oleks sobitatud senisesse rahulikku ja loodusilmelisse miljösse. Elamualade valikul on jälgitud, et kavandatav asustus ei lõikaks läbi roheline võrgustiku koridore.

Tagamaks kontrolli ehitustegevuse üle on määratud detailplaneeringu kohustusega alad ja kehtestatud piirkonniti erinevad ehituspiirangud, kus on määratud võimalik minimaalne krundi suurus, mis saab ehitusõiguse.

Eelkõige luuakse tingimused olemasoleva situatsiooni paremaks kasutamiseks lähtuvalt ka juba välja kujunenud ehitus- ja maakasutuse viisidest.

6.2.5 Mõju inimese tervisele, heaolule ja varale

Planeeringuga on reserveeritud piisava suurusega tootmisalad, mis peavad tagama, et rajatava objektiga kaasnevad mõjud ja häiringud ei ulatu reserveeritavast alast kaugemale.

Mustjala vald soovib arendada ettevõtlust ja kohalikul toorainel põhinevat tootmist. Ettevõtlusalane prioriteet lasub vastavalt arengukavale mitmekesisel ettevõtlusel sh mäetööstus. Keskkonnaohtlikku tootmist valda ei kavandata.

Tootmise osas on maad peamiselt reserveeritud varem kasutusel olnud aladele ja olemasolevate tootmisettevõtete ning infrastruktuuride sõlmpunktide lähedusse. Sellega tagatakse tootmise jaoks mõeldud maade senisest otstarbekam kasutamine, mis arvestab ettevõtluse jätkusuutlikkuse tagamise vajadust. Eelistada tulekski vanade tootmisterritooriumite korrastamist ning kasutada ära juba olemasolevaid või pooleliolevaid ehitisi.

Tootmise koondamine kompaktsesse piirkonda võimaldab minimeerida teede ja trasside rajamisega ning hilisemal kasutamisel kaasnevaid negatiivseid keskkonnamõjusid (ehitus, remont, liiklus jm). Piisavalt mitmekesiste tootmisettevõtete puhul on võimalik nende vaheline tihe tootmistehnoloogiline ning energia- ja materjalikasutuse alane koostöö, mis vähendab transpordiga, energiatootmisega ning jäätmetekkega kaasnevaid negatiivseid keskkonnamõjusid.

Kõikide uute tootmisalade kasutuselevõtt on võimalik ainult läbi detailplaneeringu protsessi (vajadusel koos keskkonnamõju hindamisega), et tagada tõhus kontroll ehitamise üle ja ennetada keskkonnaprobleemide teket.

Elamu- ja segahoonestusalade arendamisel Mustjala külas on positiivne mõju: elamualade laienemine kohaliku keskuse ümber võimaldab kõrgekvaliteedilise elukeskkonna tekkimist, kus on hästi kättesaadavad keskuses pakutavad avalikud ja erateenused ning võimalus laiendada keskuse olemasolevaid infrastruktuure (nt. ühisveevärk ja kanalisatsioon, tänavavalgustus) uutele elamualadele ning tagada elanikele head ühendusvõimalused teedevõrgu laienemise ja

kergliiklusteede kavandamisega. Segahoonestus- ja elamumaade reserveerimine on omavahel tihedalt seotud, kuna uute töökohtade teke eeldab uusi inimesi, kellel on vaja elamispinda ja uute segahoonestusalade tekkimine võimaldab luua mitmekesise keskkonna.

Elanikkonna koondumine tugevdab kohalikke keskusi ning toetab seeläbi asustuse ja elamuehituse üldist arengusuunda, mis lähtub üleriigilises planeeringus Eesti 2010 esitatud eesmärgist: Eesti asustussüsteemi edasiarendamine. Üldplaneeringu olemasolu tõstab maa väärtust kinnisvaraturul ja hõlbustab erinevate arendajate tegevust.

Lisaks on käesoleva üldplaneeringuga kavandatud kompensatsioonialad peamiselt intensiivse kasutusega alade vahele, eesmärgiga mahendada eelkõige inimõjust tulenevaid negatiivseid mõjusid ja mitmekesistada maastikku.

Üldplaneeringu põhimõtted määravad säilitamisele kuuluvad loodusväärtuslikud maastikud ja kooslused. Valla arendamise üheks põhimõtteks on säilitada olemasolev tervislik looduskeskkond.

6.3 Planeeringu lahenduste mõju hinnang

Üldplaneeringu reserveerimistega avatavate arenduste mõju loodus- ja sotsiaalmajanduslikule ning ajaloolis-kultuurilisele keskkonnale on toodud tabelis 2.

Planeeringulahenduste (alade reserveerimine) hindamine toimus maatriks meetodil keskkonnakomponentide kaupa. Lahenduste mõju on hinnatud kategooria ja intensiivsuse kaudu empiirilisel. Mõju kategooria on üks osa sõnapaarist: kaudne-vahetu, hajuv-kumuleeruv, episoodiline-kestev.

Mõju intensiivsus on väärtus empiirilisel skaalalt, kus:

0 – mõju puudub (sel juhul mõju iseloomustamiseks ka kategooriad irrelevantsed);

1 – väike/nõrk/tagasihoidlik mõju/surve;

2 – arvestatav/mõõdukas mõju/surve;

3 – oluline/tugev mõju/surve.

Tabel 2. Alade arenduste positiivne ja negatiivne mõju keskkonnakomponentidele

Arendatav ala	Keskkonnakomponent		
	Looduskeskkond	Sotsiaal-majanduslik keskkond	Ajaloolis-kultuuriline keskkond
Elamuala	<p><u>Positiivne</u>: ehitamine on surutud kindlatesse piiridesse.</p> <p>Kestev/vahetu, 2.</p> <p><u>Negatiivne</u>: uute alade kasutusele võtmine, asustuse tihenemine, keskkonna-muutused asustatud alade läheduses</p> <p>Kestev/vahetu, 1.</p>	<p><u>Positiivne</u>: elanikkonna kasv tagab valla tulubaasi tõusu, tsiviilkäibesse haaratakse väheväärtuslik maa.</p> <p>Kestev/vahetu, 2.</p> <p><u>Negatiivne</u>: vallasisene ränne</p> <p>Kestev/vahetu, 1.</p>	<p><u>Positiivne</u>: säilib kujunenud asustuse muster</p> <p>Kestev/vahetu 2</p> <p><u>Negatiivne</u>: järelevalveta arendusel (maitselage arhitektuur) disharmonia ümbruskonnaga.</p> <p>Kestev/vahetu, 1.</p>
Tootmisala	<p><u>Positiivne</u>: tootmisaladel lubatud ettevõtlus, harmoneerub maakonna teema-planeeringuga. Võetakse kasutusele olemasolevad tootmisalad</p> <p>Kestev/vahetu, 2</p> <p><u>Negatiivne</u>: häiringud väljapoole ala.</p> <p>Episoodiline/kaudne, 1.</p> <p>Uued tootmisalad turba, kaevandamiseks</p> <p>Kestev/vahetu, 2</p>	<p><u>Positiivne</u>: uute töökohtade loomine, valla tulubaasi tõus.</p> <p>Kestev/vahetu, 2.</p> <p><u>Negatiivne</u>: Uute põllumajandusliku tootmisalade puudumine ei toeta põllumajanduslikku tootmist.</p> <p>Kestev/vahetu, 2</p>	<p><u>Positiivne</u>: 0</p> <p><u>Negatiivne</u>: 0</p>
Segahoones-tusala	<p><u>Positiivne</u>: 0</p> <p><u>Negatiivne</u>: 0</p>	<p><u>Positiivne</u>: arendatakse valla keskust, parandab keskuse ilmet, majandustegevusele kaasaaitamine. Kestev/kaudne, 2.</p> <p><u>Negatiivne</u>: Senise asustusstruktuuri tihenemine ei pruugi olla kõigile valla elanikele meeltemööda</p> <p>Episoodiline/vahetu, 1..</p>	<p><u>Positiivne</u>: võimaldab anda valla keskusele nüüdisaegset funktsiooni.</p> <p>Kestev/vahetu, 1.</p> <p><u>Negatiivne</u>: 0</p>

	Looduskeskkond	Sotsiaal-majanduslik keskkond	Ajaloolis-kultuuriline keskkond
Üldkasutatav ala	<u>Positiivne:</u> Sotsiaalteenuste võrgustiku laienemine ei vaja uusi maa-alasid Kestev/vahetu, 2. <u>Negatiivne:</u> 0.	<u>Positiivne:</u> Sotsiaalteenuste võrgu laienemine mitmesse küllasse, aitab kaasa valla toimimisele ja suutlikkusele. Kestev/vahetu, 2 <u>Negatiivne:</u> 0	<u>Positiivne:</u> Ajaloolis-kultuuriliste objektide väärtustamine, valla renomee kasv. Kestev/vahetu, 1. <u>Negatiivne:</u> 0.
Kompensatsiooni ala	<u>Positiivne:</u> ehitustegevusest säästetud atraktiivsed kohad, sidus võrgustik koos rohelise võrgustikuga. Kestev/vahetu, 3. <u>Negatiivne:</u> Surve taime- ja loomakooslustele ning rohevõrgustikule. Episoodiline/vahetu, 1.	<u>Positiivne:</u> aitab kaasa vallaelanike konsolideerumisele. Episoodiline/vahetu, 1. <u>Negatiivne:</u> Blokeerib alade laienemist ja nende tervikuks koondumist-tihenemist. Kestev/vahetu, 1.	<u>Positiivne:</u> Valla renomee paranemine. Blokeerib atraktiivsete kohtade kontrollimatud kasutamist. Kestev/vahetu, 2. <u>Negatiivne:</u> 0.
Tehniliste infrastruktuuride alad	<u>Positiivne:</u> pinnaveekogude veekvaliteedi halvenemise vältimine; välisõhu kvaliteedi paranemine, ühisveevärgi ja kanalisatsiooni ning energeetika arengukava kohane arendus. Kestev/vahetu, 3. <u>Negatiivne:</u> arengukavade realiseerimisel ehitustegevuse (raadamine, kaevamine, ajutised juurdepääsud jne) negatiivne mõju Episoodiline/vahetu, 1.	<u>Positiivne:</u> elukvaliteedi tõus asumites, eeldused majandustegevuse kasvuks, valla atraktiivsuse kasv. Kestev/vahetu 3. <u>Negatiivne:</u> elukvaliteedi tõusul eelis valla keskusel, tehnilise infrastruktuuri rajatiste ja elamualade kontsentratsioon Mustjala küllas. Kestev/vahetu, 2.	<u>Positiivne:</u> parandab ajalooliste objektide eksponeerimise võimalusi. Kestev/kaudne, 1. <u>Negatiivne:</u> 0.
Prevaleeruv mõju	<u>Positiivne:</u> kestev/vahetu, 2 <u>Negatiivne:</u> */*, 1	<u>Positiivne:</u> kestev/vahetu, 2 <u>Negatiivne:</u> kestev/vahetu, 2	<u>Positiivne:</u> kestev/vahetu, 2 <u>Negatiivne:</u> */*, 2

*) kategooriad hajuvad. Planeeringulahenduste hindamine (tabel 2) ei osuta kumuleeruva keskkonnamõjuga planeeringulahendustele. Positiivses mõjus prevaleerub kestev-vahetu mõõdukus. Võimalik on ka lahenduste negatiivne mõju, kuid hinnanguliselt on nad ebaolulised ja hajuvad.

Looduskeskkonnale avalduv mõju on positiivse ja negatiivse mõju osas üldjoontes tasakaalus. Sotsiaal-majanduslikus ja ajaloolis-kultuurilises keskkonnas prevaleerib lahenduste positiivne mõju – olemuslikult kestev-vahetu ja tugevuselt nõrk-mõõdukas. Positiivse aspektina valla sotsiaal-majanduslikule arengule (keskkonnale) on tootmis- ja segahoonestusalade reserveerimise ulatus. Elamualade reserveerimises on vallal eeldus tekitada elanikkonna ligiõmmet mujalt. Prognoosida elamualade hõlvamist valla elanike iibest, pole alust.

Hindamine ei osuta planeeringulahendustele, milledega on antud võimalus looduskeskkonnale avalduva negatiivse mõju otseseks sünergiaks ja kumuleerumiseks.

7 MEETMED ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA KESKKONNAMÕJU LEEVENDAMISEKS

Riigi üldise majanduskasvu parenemise taustal on loogiline oodata ka elu-olu edasiminekut vallas. Planeeringulahenduste keskkonnamõju on oma avaldumises kestvad-vahetud, üldjuhul nõrgalt mõõdukad.

Negatiivse mõju leevendamise meede on otsustajate kinnipidamine üldisest ettevaatuspõhimõttest. Omavalitsusorgan peab jälgima olukorda kuidas ettevõtlussektor ja kinnisvara arendajad suhtuvad valla üldplaneeringu lahendustesse.

Negatiivse mõju esilekerkimist vältiva meetmena on tagada uute elamualade aeglane ja ühtlane hõlvamine. Seda meetet toetab volikogude valitsemisaegu ületav kokkuleppe pidamine, et kehtestatud üldplaneeringu seisukohtadest ei taanduta kergekäeliselt.

Tootmisalade reserveerimine valla territooriumile jäävates maardlates võimaldab, lähtuvalt asjakohastest kriteeriumitest, olulise negatiivse mõjuga tegevusi. Võimaldatava tegevuse alusel võib uue maardla kasutusele võtmise lahendust käsitleda olulise negatiivse mõjuga lahendusena.

Riigikogu otsustas kütuse- ja energiamajanduse riikliku arengukava heakskiitmisel, et uute turbaalade kuivendamine tuleks peatada kuni aastani 2025 ning seni tuleks kasutada ainult kuivendatud soolade turvast.

8 RASKUSED-TAKISTUSED KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ARUANDE KOOSTAMISEL

Olulisi raskusi ja takistusi keskkonnamõju hindamise aruande koostamisel ei olnud, peamiselt esinesid raskused õigete ja tõeste andmete saamisel. Paljudel juhtudel on andmed vananenud ning pole enam kasutatavad. Pikka-aega pole kättesaadavad riiklikud seire andmed. Ei tööta keskkonnaregister, mis peaks koondama kogu olulise Eesti keskkonna informatsiooni. Esinevad vastuolud andmebaasides näiteks Maaamet *versus* Keskkonnaregister.

9 ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA OLULISE KESKKONNAMÕJU SEIREKS KAVANDATAVAD MEETMED

Osas 7 on antud ennetav meede negatiivse mõju leevendamiseks – vallavalitsusel jälgida ettevõtjate ja kinnisvara arendajate tegevusi. On soovitatud, et kui arendustegevused kuhjuvad-koonduvad suhteliselt lühikesele perioodile (näiteks 2-3 aastat), siis tuleb olla tähelepanelik võimaliku mõju tekkeks. Samuti on soovitatud, et negatiivse mõju leevendamiseks-ärahooldamiseks kasutada üldplaneeringuga seatud tingimusi.

Vallavalitsusel on otstarbekas kontrollida arendajate ettepanekuid detailplaneeringu koostamiseks sellest aspektist, kas detailplaneering võib sisaldada kehtestatud üldplaneeringu muutmise ettepanekut. Juhul kui sisaldab, siis lähtuvalt *Keskkonnamõju hindamise ja juhtimissüsteemi seaduse* § 33 lg 2 p1, algatada detailplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine. Seire indikaatoriks oleks sel juhul algatatud detailplaneeringute arv millede juurde kuulub keskkonnamõju strateegiline hindamine.

Üldine meede on volikogu mõõdukas konservatiivsus üldplaneeringu muutmiseks. Volikogul on otstarbekas olla konservatiivne üldplaneeringut muutvate detailplaneeringute algatamises. Kuigi sarnane käitumine ja informatsiooni kogumine-läbitöötamine aeglustab arendusi tunduvalt, on välistatud vead ja tagasilöögid ning süüdistused vallavalitsuse aadressil nii kohalike elanike kui ka arendajate poolt.

10 KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE KORRALDAMINE

Planeeringu ja keskkonnamõju strateegiline hindamine algatati vallavolikogu otsusega nr. 61 20.12.2007. a. Hindamise algatamisest teatati väljaandes *Ametlikud Teadaanded* 27.12.2007.

Hindamine algas ja kulges keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse §-i 32 kohaselt. Planeeringu koostaja, ERKAS Pärnu Instituut, alustas keskkonnamõju hindamise programmi koostamisega augustis 2007.

Programmi avalikustamine toimus 02-15.05.2008. Avalik arutelu 22.05.2008 Mustjala vallamajas.

Programm on heakskiidetud Saare keskkonnateenistuse kirjaga 01.07.2008 nr 40-11-4/30018. (Lisa B)

Üldplaneeringu koostamisel kui ka keskkonnamõju strateegilisel hindamisel vajalike asjaajamiste korraldamiseks leppisid planeeringu koostaja ja vallavalitsus kokku, et planeeringuga seotud formaalsused (teated) ja nn kohaliku tasandi tugi (aruteludeks aja ja ruumi reserveerimine, riigiasutustesse ja naaberomavalitsustesse planeeringu kooskõlastamise jne) võtab endale Mustjala Vallavalitsus.

Planeerijate palvel avas vallavalitsus üldplaneeringu koostamise operatiivseks kajastamiseks valla koduleheküljel lingi – <http://www.mustjala.ee/index.php?sisu=valitsus&teema=planeeringud>.

Samal leheküljel avaldatakse ka üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamisega seotud asjakohased dokumendid sh. kodulehel on kättesaadav ka KSH programm (Lisa B).

Planeeringu ja selle KSH aruande eelnõud anti Mustjala Vallavalitsusele üle jaanuaris-veebruaries 2009.a. Vallavalitsus suunas planeeringudokumendid kooskõlastamisele jaanuaris-veebruaries 2009.a.

Mustjala Vallavolikogu oma 22.05.2009a. otsusega nr 31 võttis üldplaneeringu vastu ja suunas avalikule väljapanekule.

Avalikust väljapanekust teatati esmalt väljaandes *Ametlikud Teadaanded* 25.05.2009.a (Lisa A1) ja seejärel maakonna ajalehes *Meie Maa* 26.05.2009.a.(Lisa A2).

Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avalik väljapanek toimus **04. juunist kuni 02. juulini 2008.a.** Avalik väljapanek toimus Mustjala Vallamajas, Mustjala ja Võhma Raamatukogus. Selle kestel võis esitada koha peal, saata postiga või elektronpostiga kirjalikke ettepanekuid ja vastuväiteid üldplaneeringu kohta. Nii keskkonnamõjude aruanne kui ka üldplaneering olid kättesaadavad Mustjala valla

kodulehel <http://www.mustjala.ee/index.php?sisu=valitsus&teema=planeeringud> (Lisa A5).

Avaliku väljapaneku käigus tehti 14 ettepanekut/arvamust, mis puudutasid üldplaneeringut. Üldplaneeringu KSH aruande kohta ettepanekuid ei tehtud. Peale ettepanekute/arvamustega tutvumist koostati valla seisukohad ja teavitati avaliku arutelu toimumisest.

Avalikust arutelust teatati esmalt väljaandes *Ametlikud Teadaanded 31.07.2009.a* (Lisa A3) ja seejärel maakonna ajalehes *Meie Maa 01.08.2009.a.*(Lisa A4).

Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle KSH aruande avalik arutelu toimus **14.augustil 2008.a algusega kell 14.00** Mustjala Rahvamaja saalis.

Toimunud arutelul kaaluti ja arutati ettepanekuid. Arutelu protokoll on esitatud lisa A6 ja osavõtjate nimekiri lisa A7. Otsustati Mustjala valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne saata Keskkonnaametisse heakskiitmiseks.

Mustjala valla Külade üldplaneeringu KSH aruande kohta ettepanekuid ja arvamusi ei tehtud. Avalikustamise tulemustest avaldati ülevaade ajalehes *Meie Maa 28.08.2009.a.* (Lisa A8).

Nii Mustjala valla Külade üldplaneeringu keskkonnamõjude strateegilise hindamise aruanne kui ka Mustjala valla Külade üldplaneering ning muud asjasse puutuvad dokumendid on kättesaadavad Mustjala valla kodulehel <http://www.mustjala.ee/index.php?sisu=valitsus&teema=planeeringud>

11 KOKKUVÕTE

Mustjala valla ruumilis-territoriaalseks arenguks koostatavate üldplaneeringulahenduste keskkonnamõju strateegilise hindamine (KSH) toetub planeeringuhierarhias kõrgema tasandi – Saare maakonnaplaneeringule ja Mustjala valla arengukavale aastateks 2006-2011 ning arvestab kehtiva Mustjala valla Ninase poolsaare üldplaneeringuga.

Hindamise eesmärgid üldplaneeringu juures olid:

- saavutada üldplaneeringu lahenduste kooskõla kohalike keskkonnavõimalustega;
- aidata kaasa valla elanikkonna positiivsete hoiakute kujunemisele omavalitsuse arengu väljavaadete osas;
- tagada planeeringulahendustega valla tasakaalustatud ruumiline areng;
- olla volikogule abivahendiks nii üldplaneeringu kui ka detailplaneeringute kehtestamisel.

Keskkonnamõju hindamisel kulgeb kaks rööpset tegevust – planeeringulahenduste nn otsene hindamine ja hindamist saatvad korralduslikud, formaalsed protseduurid: teadete koostamine ja avaldamine, dokumentide avalikustamine, avalikud arutelud. Peale programmi heakskiitmist algas hindamise keskkonna (laias mõistes) kirjeldamisega. Hindamine kulges planeerija ja keskkonnaeksperti koostööna. Ekspert analüüsis planeeringulahendustega avatavate arendustegevuste keskkonnamõju. Leidis mõjudest olulisimad ja otsis neile leevendusvõimalusi.

Tema hindamise meetodika sisaldas järgmist:

- alusmaterjalide kokkukoondamine;
- materjalides sisalduva teabe analüüs,
- üldplaneeringu ja KSH aruande koostajate töökoosolekud;
- planeeringumaterjalide ja -lahenduste analüüs ja planeeringukaardi korrigeerimine;
- olulise keskkonnamõjuga planeeringulahendustele leevendusmeetmete andmine.

Planeeringulahenduste koostamisel arvestati valla arengukava visiooni. Jätkusuutliku ja tasakaalustatud kvaliteetse elu- ja ettevõtluskeskkonnana on Mustjala vald terviklik arengukeskkond oma elanikele, ettevõtjatele ja teistele erinevatele osapooltele (huvipooltele).

Üldplaneeringu, kui strateegilise dokumendi, puhul on alternatiivide võimalus väga väike, kuna üldplaneeringu koostamisel vabadusaste kavandada erinevaid nn. *arengustsenaariume* on piiratud. Paljuski määravad üldplaneeringu lahendusi kõrgemalseisvad arengudokumendid sh maakonnaplaneering ning maakonna teemaplaneeringud, mida on võimalik täpsustada, mitte aga ignoreerida. Kindlasti vähendab üldplaneeringus vabadusastet juba seadusest tulenev nõue, et üldplaneering, arengukava ning valdkondade arengukavad ei tohi olla vastuolus, mis välistab üldplaneeringu puhul võimaluse eelnevate kokkulepete muutmist. Lisaks peab üldplaneering arvestama õigusaktides sätestatud norme ja piiranguid, mille üle otsustada ei saa.

Võimalik on konstrueerida 0 alternatiiv. See tähendab, et üldplaneeringu koostamise lähtekohaks polegi valla arengukava vaid jääb kehtima olemasolev valla üldplaneering. Käesoleva juhul 0-alternatiivi seada ei saa, sest Mustjala vald on vastu võtnud uue arengukava, mis ühes oma arengueelistuses näeb ette ka uue üldplaneeringu koostamise.

Üldplaneeringu põhilahendused olid maa-alade reserveerimine elamu-, tootmis- ja kompensatsioonialadeks kui ka olemasolevate tootmis-, segahoonestus- ja üldkasutatavate alade laiendamiseks. Lahendusteks olid ka väärtuslike põllumaade, maastike ja kompaktse asustusega alade määramine ning maakonna rohevõrgu täpsustamine.

Üldplaneeringulahendused puudutavad enamikke valla külasid ja nendesse omavad suhet 97% valla elanikest.

Lahenduste mõju looduskeskkonnale on positiivses ja negatiivses mõjus üldjoontes tasakaalus. Sotsiaal-majanduslikus ja ajaloolis-kultuurilises keskkonnas prevaleerib lahenduste positiivne mõju – kestev-vahetu, tugevusest nõrk kuni mõõdukas. Positiivse aspektina valla sotsiaal-majanduslikule arengule (keskkonnale) on tootmis- ja põllumaade reserveerimise suur ulatus. Reserveerimine antud valdkonnas loob potentsiaali tootmise laiendamiseks ja mahtude kasvatamiseks. Elamualade reserveerimisega on loodud eeldus tekitada elanikkonna ligitõmmet mujalt.

Hindamine osutab sellele, et planeeringuga kavandatud arendustel, puudub võimalus avaldada olulist negatiivset mõju.

Üldine leevendusmeede on volikogu konservatiivsus üldplaneeringu muutmises. See eeldab üldplaneeringut muutvate detailplaneeringute algatamise eelnõude igakülgset vaagimist.

Konkreetseteks leevendusmeetmeteks on üldplaneeringus loetletud nõuded, piirangud ja määratud alad (reovee kogumisala, kaugkütte piirkond).

Leevendamismeede on otsustajate kinnipidamine üldisest ettevaatuspõhimõttest. Omavalitsusorgan peab jälgima olukorda kuidas ettevõtlussektor ja kinnisvara arendajad suhtuvad valla üldplaneeringu lahendustesse. Ettevõtluse kui ka kinnisvara arendajate üheaegne ja terav huvi planeeringuga avatud võimaluste realiseerimiseks viitavad sellele, et areng on väljumas arengukava raamidest ja on oht negatiivseks mõjuks sotsiaalsele keskkonnale. Negatiivse mõju esilekerkimist vältiva meetmena on uute elamualade aeglase ja ühtlases tempos hõlvamise tagamine ning volikogude valitsemisaegu ületav kokkuleppe pidamine, et kehtestatud üldplaneeringu seisukohtadest ei taanduta kergekäeliselt.

11.1 Ekspertide seisukoht

Üldplaneering suunab valla territooriumi funktsionaalset maakasutust ehitus-arendustegevust keskpikas perspektiivis. Üldplaneeringuga määratakse maaalade juhtotstarbed, mis arvestavad olulisel määral maa senist kasutusotstarvet. Samuti on üldplaneeringuga määratud piirangud ja tingimused, mille järgimise kaudu realiseeruvad ruumilise arengu põhimõtted ning kasutuspiirangutega alade (nt

väärtuslikud maastikud) iseloomu säilimine – maatükkide minimaalsed suurused, haljastuse, sh kõrghaljastuse osatähtsus erineva kasutusega maadel, reovee kogumisala, kaugkütte piirkond jne. Planeeringulahendused ja planeeringuga seatud tingimused ning piirangud on kooskõlas Mustjala valla arengukavaga.

Planeering võimaldab algatada uusi teema- ja detailplaneeringuid, aitab kaasa valla tulubaasi kasvule ja Mustjala valla, kui Saare maakonna majanduslikult areneva omavalitsusüksuse, tuntusele.

Üldplaneering kui strateegiline planeerimisdokument:

- lähtub valla arengukavast ja ei lähe temaga vastuollu;
- avab võimalused valla tasakaalustatud ja keskkonda säästavaks ning jätkusuutlikuks arenduseks;
- lahendused ja tingimused on planeerimisprotsessis osalenute poolt kaalutletud ja konsensuslikud;

KASUTATUD MATERJALID

1. Alumäe, H. 2006. Landscape preferences of local people: considerations for landscape planning in rural areas of Estonia. Dissertationes Geographicae Universitatis Tartuensis nr 26. Tartu University Press.
2. Arold, I. 2005. Eesti maastikud. Tartu Ülikooli Kirjastus. Tartu.
3. Eesti Keskkonna arengukava aastani 2030. Avatav aadressil <http://www.envir.ee/2959>;
4. Eesti säästva arengu riikliku strateegia «Säästev Eesti 21» heakskiitmine Riigikogu 14. septembri 2005. a otsus RTI, 2005, 50, 396.
5. Keskkonnaülevaade 2005. 2006. Keskkonnaministeeriumi Info-ja Tehnokeskus.
6. Kümne Balti mere piirkonna riigi valitsustevaheliste multilateraalse organisatsiooni VASAB 2010. Avatav aadressil <http://www.vasab.org.pl/documents.php?go=display&ID=46>;
7. Liiklusloenduse tulemused 2008. aastal. 2009. Teede Tehnokeskus AS. Maanteeamet. Tallinn. Eesti Maanteeameti kodulehekülg: http://www.mnt.ee/atp/failid/2008_aasta_liiklusloenduse_tulemused.pdf
8. Läänesaarte alamvesikonna veemajanduskava. Kättesaadav aadressil <http://www.envir.ee/vesikonnad/?op=body&id=57>
9. Mustjala valla arengukava 2006-2011. Kättesaadav aadressil <http://www.mustjala.ee/index.php?sisu=valitsus&teema=arengukava>
10. Mustjala valla osa-üldplaneering. 2003. ESP AS Töö nr 37202. Tallinn. Kättesaadav Mustjala vallavalitsuses.
11. Palang, H., Alumäe, H., Hiiemäe, O. 1999. Maastike muutuste võimalikud stsenaariumid. EGS aastaraamat 32. Tartu.
12. Pöder, T. Keskkonnamõju ja keskkonnariski hindamine. Käsiraamat. Tallinn 2005.
13. Saare maakonnaplaneering. Kättesaadav aadressil <http://www.saare.ee/smv.nsf/est/planeering>
14. Saare maakonnaplaneeringu teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*. Kättesaadav aadressil <http://www.saare.ee/smv.nsf/est/planeering>
15. The European Spatial Development Perspective (E.S.D.P.) Comments and recommendations from the the European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development. January 1999. The European Consultative Forum on Environmental and Sustainable Development

Secretariat: European Commission DG. XI. Avatav aadressil
<http://ec.europa.eu/environment/forum>.

16. Võõrsõnade leksikon. 2000. 6. trükk. Valgus, Tallinn.
17. Üleriigilise planeeringu «Eesti 2010» heakskiitmine ja selle elluviimise tegevuskava kinnitamine Vabariigi Valitsuse 19. septembri 2000. a korraldus nr 770-k (RTL 2000, 102, 1611);

LISAD

LISA A

Lisa 1. Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku väljapaneku teade *Ametlikes Teadaannetes* 25.05.2009.

Lisa 2. Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku väljapaneku teade ajalehes *Meie Maa* 26.05.2009 .

Lisa 3. Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku arutelu teade *Ametlikes Teadaannetes* 31.07.2009.

Lisa 4. Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku arutelu teade ajalehes *Meie Maa* 01.08.2009

Lisa 5. Mustjala valla Külade üldplaneering ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne ning muud asjakohased dokumendid valla kodulehel.

Lisa 6 Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku arutelu protokoll 14.08.2009.

Lisa 7 Mustjala valla Külade üldplaneeringu ja selle keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku arutelu osavõtjate nimekiri.

Lisa 8. Ülevaade avalikustamise tulemustest ajalehes *Meie Maa* 28.08.2009

Lisa 9. Mustjala valla Külade üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande heakskiit.

LISA B

Heakskiidetud Mustjala valla Külade keskkonnamõju strateegilise hindamise programm.

Nii Mustjala valla Külade üldplaneeringu keskkonnamõjude strateegilise hindamise aruanne kui ka Mustjala valla Külade üldplaneering ning muud asjasse puutuvad dokumendid on kättesaadavad Mustjala valla kodulehel <http://www.mustjala.ee/index.php?sisu=valitsus&teema=planeeringud>